

Нецярпімы
да фальшу
слова
стар. 5

Чэхаўскія
стрэльбы —
напагатоў!
стар. 14

Радкі,
застылыя
ў часе
стар. 15

Агні і рытмы Купалля

Фота БелТА.

і рамёстваў, запрашалі пакаштаваць мясцовых прысмакаў і набыць штосьці патрэбнае ў гаспадарцы. А ў павільёне ААТ «Белкніга» аматары літаратуры мелі магчымасць набыць кнігі выдавецкага дома «Звязда» і атрымаць аўтограф ад аўтараў — членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі. Было дзе паказаць сябе і моладзі — амаль да першых промняў святання прарэзвалі цемру агні і рытмы начной дыскатэкі.

Цудоўны настрой, атмасфера добразычліва-сці панавалі падчас свята «Купалле» («Александрыя збірае сяброў») у аграгарадку на берэзе Дняпра. Мерапрыемства ўжо стала традыцыйным: не першы год сюды з'яджаюцца і беларусы, і грамадзяне суседніх краін адшукаць легендарную таямнічую папараць-кветку, паскакаць цераз вогнішча, сплесці вянок шчасця, адчуць асалоду жывой музыкі і спеваў дый проста адпачыць на ўлонні прыроды аднаго з найпрыгажэйшых куткоў Беларусі.

Тэрыторыя гарадка была падзелена на некалькі тэматычных зон. На галоўнай і малой сцэнах свята праходзілі выступленні артыстаў; працавалі гандлёвыя і рамесніцкія рады, гульнявыя атракцыёны, цырк-шапіто, заапарк, дзе можна было пакарміць з далоні ўпадабанага гадаванца; выстаўкі-продажы вабілі цікавосткамі на лубы, нават самы патрабавальны густ, рэгіянальныя міні-павільёны, сфарміраваныя па відах народных промыслаў

Пад сонцам паэта

Быццам уважліва прыглядаючыся да таго, што адбываецца ўнізе, па небе Вязынкі няспешна праплывалі залацістыя аблокі, падсвечаныя промнямі сонца. Шукаючы нектар, у травах і палявых кветках зумкалі нястомныя чмялі, на дрэвах Купалавага саду даспявалі яблыкі, злёгка гарэзіў ветрык у хвалях мясцовай рачулкі і голлі мядовых кашлатых ліп, што, магчыма, памятаюць малага Янку і яго сям'ю, маўклівыя камяні грэлі пад сонцам свае шурпатыя бакі — і ва ўсім гэтым харакстве нябачна прысутнічаў паэт, яго мары пра шчасце простага людю, яго думкі аб лепшай долі роднага краю...

Аматары творчасці класіка: жыхары сталіцы і іншых рэгіёнаў Беларусі, замежныя турысты, творчыя калектывы, літаратары, музейшчыкі, рамеснікі і народныя ўмельцы — тысячы людзей з'ехаліся на рэспубліканскае свята паэзіі, песні і народных рамёстваў «З адною думкаю аб шчасці Беларусі...», зладжанае Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы сумесна з Саюзам пісьменнікаў Беларусі, Мінскім аблвыканкамам і Маладзечанскім райвыканкамам з нагоды 140-годдзя з дня нараджэння песняра.

Фота Кастуся Дробова.

«ЛіМ»-акцэнт

Традыцыі. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка 9 ліпеня прыняў удзел у свяце «Купалле. Александрія збірае сяброў». «Вельмі рады таму, што з году ў год у гэтыя сакральныя для нашага народа вечары я вітаю тут усё больш і больш нашых гасцей. Па-першае, сапраўдных беларусаў — разумных, добрых, сумленных, якія разам, як у нас кажучы, талакой, могуць і працаваць, і святкаваць. Па-другое, шчырых сяброў, якія цікавіцца нашай найбагацейшай народнай культурай, — адначасова беларускі лідар падчас выступлення. — Але, каб яе зразумець, гэтую культуру, трэба разам з намі дакрануцца да старажытных беларускіх традыцый, убачыць прыгажосць купальскай ночы, надыхацца водарам квітнеючых летніх палёў. Адлучыць, як недзе ў глыбіні душы чароўнай папараць-кветкай прарастаючую любоў і асабліва павага да беларускай зямлі і беларускага народа». Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў: так многа людзей, якія праводзяць выхадны ў Александрый, рэдка знойдзеш на якім-небудзь іншым свяце.

• **Лейтматывам XIII рэспубліканскага свята «Купалле»** стала ідэя захавання гістарычнай памяці, традыцый, нацыянальнай самабытнасці, што чырвовай ніткай праходзіла праз усё мерапрыемства маштабнага гуляння. Як паведаміла БелТА, працавалі шматлікія пляцоўкі, фотозоны, імправізаваныя майстэрні, атракцыёны. Была прадстаўлена выстаўка тэхнікі айчынных вытворцаў, адбыліся модныя паказы і цыркавое шоу. Госьці маглі сустрэцца з беларускімі літаратарамі і ўбачыць фінал рэспубліканскага сямейнага праекта «Уладар вёскі». Горад майстроў сёлета атрымаў назву «Кола жыцця». Ён уяўляў сабой стылізаваныя вуліцы з купальскімі падворкамі, дзе можна было ўбачыць і набыць сувеніры і вырабы рамеснікаў. Прыехалі каля 100 замежных майстроў з 13 расійскіх рэгіёнаў, а таксама з Казахстана і Таджыкістана. Кульмінацыяй свята стаў вясчэрні гала-канцэрт «Ёсць на што паглядзець!».

Узнагарода. Названы лаўрэаты прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва за 2021—2022 гады. Гэтым разам уладальнікамі ўзнагароды сталі тры аўтарскія калектывы. Як перадае БелТА, прэмія прысуджана пастановамі канцэртных праграм розных гадоў на міжнародным фестывалі мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску»: Леаніду Багароду (пасмяротна), Аляксандру Вавілаву, Ірыне Коўленай, Сяргею Пятрову, Марыне Раманюскай. Лаўрэатамі сталі таксама аўтары выдавецкага праекта, прысвечанага 75-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, Іван Антановіч, Сяргей Кандыбовіч, Пётр Клімук, Аляксандра Казаналінская, Акаса Салапава, Кацярына Роева-Мкрчтан і Мікалай Чахлоў. Акрамя таго, прэмія Саюзнай дзяржавы прысуджана аўтарам праекта «Рэжэска мемуарыял савецкаму салдату» Андрэю Карабцову і Канстанціну Фаміну. Прэмія Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва прысуджаецца адзін раз у два гады за творы мастацтва, якія ўносяць вялікі ўклад ва ўмацаванне адносін братэрства, дружбы і ўсебаковага супрацоўніцтва паміж дзяржавамі — удзельніцамі Саюзнай дзяржавы.

Фестываль. Міжнародны фестываль мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» праходзіць з 13 да 18 ліпеня. Урачыстае адкрыццё адбылося 14 ліпеня, а фінальныя акорды прагучаць 17-га. Слоган сёлета фестывалю — «30 — добра, а 31 яшчэ лепш». Арганізатары інфармуецца: цэнтральныя тэмы сёлета свята — Год гістарычнай памяці, юбілей XX Дзіцячага міжнароднага конкурсу «Віцебск», 140-годдзе Якуба Коласа і Янкі Купалы. Традыцыяна ў Дні Саюзнай дзяржавы праходзяць мерапрыемствы з удзелам Дзяржаўнага сакратара Дэмітрыя Мезенцава. У іх ліку — дыскусійная пляцоўка «Саюзная дзяржава — прастора для развіцця творчага патэнцыялу моладзі». Насычаную праграму падрыхтавалі арганізатары Лялечнага квартала, дзе запланаваны сустрэчы з шэрагам цікавых калектываў і пастаноў. Упершыню ў межах квартала — са спектаклем «Дзюймовачка» Дагестанскі дзяржаўны тэатр лялек. На тэрыторыі «Задзвінскага кірмашу», які працуе ўсе дні фестывалю, прадстаўлены рамеснікі, індывідуальныя прадпрыемальнікі і брэндавыя прадпрыемствы.

• Дзень моладзі «БРСМ: 20 гадоў разам!» пройдзе заўтра ў рамках афіцыйнай праграмы XXXI Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску», паведамляе БелТА. Новы фармат мерапрыемства прадугледжвае работу маладзёжных пляцовак у горадзе з удзелам людзей з усіх рэгіёнаў і сталіцы. Нязменным і важным элементам агульнай праграмы Дня моладзі стане патрыятычная акцыя «Беларусь памятае. Памятаем кожнага» каля мемарыяльнага комплексу «Вызваліцелям Віцебска — савецкім воінам, партызанам і падпольшчыкам» з тэатралізаваным паказам «Мы памятаем», хвілінай маўчання, ускладаннем кветак і запаленых лампад да цэнтральнага манумента.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Клопаты літаратараў

У фарматах анлайн і афлайн адбылося пасяджэнне Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Пачалася сустрэча з віншавання Мікалая Чаргіна з прысваеннем звання «Народны пісьменнік Беларусі». Пасля чаго Ганаровы старшыня СПБ уручыў пасведчанні літаратарам, нядаўна прынятым у шэрагі суполкі.

Першым пытаннем разглядаўся прыём у члены Саюза пісьменнікаў Беларусі. Прысутныя адзінагалосна падтрымалі ўступленне ў арганізацыю Аляксандра Радзькова і Вольгі Рацэвіч.

Зацвярджэнне камісій па літаратурнай спадчыне Міколы Мятліцкага і Міколы Калінковіча стала працягам работы Прэзідыума. Дакладчыкам па першай з іх выступіў Міхась Пазнякоў, які агучыў асноўныя моманты ў рабоце камісіі, а таксама прозвішчы тых, хто будзе працаваць у яе складзе. Старшынёй зацвердзілі Міхася Пазнякова. Адным з першых мерапрыемстваў у планах на ўшанаванні памяці паэта ён назваў усталяванне мемарыяльнай дошкі на вуліцы Каліноўскага, дзе жыў М. Мятліцкі; правядзенне вечара яго памяці; унясенне прапановы аб

наданні імя паэта адной з вуліц Хойнікаў, яго малой радзімы, і адной з бібліятэк гэтага горада або Хойніцкага раёна; заснаванне пэтычнага конкурсу імя М. Мятліцкага.

Старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Дзямідовіч выступіла як дакладчык па мемарыялізацыі творчай спадчыны Міколы Калінковіча. Яна зазначыла, што Брэсцкае абласное аддзяленне падтрымала ініцыятыву краязнаўцы Таццяны Канапацкай. У якасці старшыні камісіі прапанавалі Сяргея Трахімэнка, сакратара — Таццяну Канапацкую. Быў агучаны грунтоўны план мерапрыемстваў.

З мэтай кансалідацыі творчай моладзі для больш плённай і эфектыўнай работы па папулярнасці сучаснай беларускай літаратуры была вынесена прапанова стварыць пры грамадскім аб'яднанні Савет па рабоце з моладдзю, які ўзначаліць пісьменніца Ганна Чыж-Літаш.

Адбыліся таксама выбары кіраўнікоў секцыі паэзіі, прозы і мастацкага перакладу. Імі сталі адпаведна Віктар Шніп, Алякс Бадак і Іван Чарота.

Мая РЫСЬ

прыняты ў СПБ

Аляксандр Міхайлавіч РАДЗЬКОЎ

Нарадзіўся 1 ліпеня 1951 года ў вёсцы Вотня Быхаўскага раёна Магілёўскай вобласці. Скончыў фізіка-матэматычны факультэт Магілёўскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута. З 2003 да 2010 года — міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь. Працаваў на пасадах першага намесніка кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і памочніка Прэзідэнта.

Доктар педагагічных навук, прафесар матэматыкі, аўтар шматлікіх навуковых артыкулаў, падручнікаў, дапаможнікаў, а таксама кніг нарысаў «Мой фізмат», «Дискрэтны падход ка назіранню жыцця» (2020), «Ректоры» (2022).

Вольга Станіславаўна РАЦЭВІЧ

Нарадзілася 7 лістапада 1985 года ў вёсцы Альхоўка Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці. Скончыла філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала ў РВУ «Выдавецкі дом «Звязда» і выдавецтве «Мастацкая літаратура» на пасадах карэктара, рэдактара, загадчыка аддзела кнігавядання, дыялер — галоўны рэдактар часопіса «Маладосць». Перакладчык, укладальнік навукова-папулярнага выдання «Далёкае — блізкае: знаёмства, адкрыцці, дыялогі» (2019), аўтар кнігі для дзяцей «10 пытанняў пра звяроў» (2021).

Спіс намінантаў Рэспубліканскага конкурсу «Нацыянальная літаратурная прэмія»:

Лепшы твор (зборнік твораў) паэзіі:

1. **Бабарыка** Галіна Сідараўна «Матывы Моуствы»
2. **Бадак** Аляксандр Мікалаевіч «Уладар ветру»
3. **Катляроў** Ізяслаў Рыгоравіч «Мое духоўное прастраство»
4. **Мазур** (Баўтрукевіч) Тамара Міхайлаўна «Як мае быць...»
5. **Марозаў** Змітрок (Дзмітрый Дзмітрыевіч) «І жаўранка накірорн у паднябессі...»
6. **Салодкая** Надзея Стэфанаўна «Свят-вадзіца»
7. **Скарывін** Андрэй Уладзіміравіч «Новая жыць»
8. **Спананчук** Святлана Яўгенаўна «Зірну на неба»
9. **Цыбульскі** Канстанцін Пятровіч «Я застаюся тут»

Лепшы твор прозы:

1. **Гаўрылович** Уладзімір Мікалаевіч «Сэрца сваё не падманеш...», «Куда улетае Ангел», «Не сварыся з нябёсамі»
2. **Гіламедаў** Уладзімір Васільевіч «Пасля вайны»
3. **Кулакоў** Сяргей Фёдаравіч «Городская сюита»
4. **Латышкевіч** Маргарыта Юр'еўна «Уласны крыж»
5. **Нілаў** Канстанцін Рыгоравіч «Копыцкая новелла»
6. **Пяшко** Іван Рыгоравіч «Буслы над стрэхамі»
7. **Саветная** Наталія Віктараўна «Затаенное слово»
8. **Трахімэнка** Сяргей Аляксандравіч «Нобелиат»
9. **Халей** Яўген Іванавіч «А на беразе тым»
10. **Чаргінец** Мікалай Іванавіч «А он не вернуўся из боя»
11. **Чаропка Вітаўт** (Віктар Кузьміч) «Паўшны анёлы»
12. **Чыж-Літаш** Ганна Пятроўна «Шестнадцать»
13. **Шаўцоў** Аляксей Мікалаевіч «Последний выстрел в прошлое...»

Лепшы твор драматургіі:

1. **Андрэў** Анатоль Мікалаевіч «Главные слова для любимой женщины»
2. **Палачанін** Фёдар Антонавіч «Сэрцу не загадаеш»

Лепшы твор публіцыстыкі:

1. **Ананьёў** Алег Валянцінавіч «На палітры — радуга судьбы»
2. **Далгатовіч** Барыс Дзмітрыевіч «Белорусы на Смоленских рубежах летом 1941», «Сыны Беларусы в боях за Москву», «На Невских рубежах: белорусы и уроженцы Беларуси в боях за город-герой Ленинград»
3. **Мукавозчык** Андрэй Мікалаевіч «Революция морских штанов»
4. **Плавінскі** Аляксандр Стэфанавіч «Латыгольская церковь»
5. **Радзімонаў** Віталь Канстанцінавіч «Великие люди от Авраама до Хокинга»
6. **Рыбік** Ніна Аляксееўна «Кожны стрэчны нам — настаўнік»

7. **Стаднік** Вольга Дзмітрыеўна «Зямля бацькоў — зямля святая»
8. **Стэльмах** Алена Анатольеўна «Навасадзь» (серыя «Малая радзіма. Дзяржынскі раён»)
9. **Фаманкова** Ірына Васільеўна «Вдохновения луч»
10. **Чырскі** Мікалай Арсенцьевіч «Белорусский го-стинец»
11. **Шагыронак** Ірына Сяргеёўна «Командир»

Лепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства:

1. **Барановскі** Міхаіл Аляксандравіч (укладальнік) «Максім Багдановіч» (серыя «Жыццё знакамітых людзей Беларусі»)
2. **Запрудскі** Ігар Мікалаевіч «Беларуская літаратура і культура XIX стагоддзя: асаблівасці развіцця і актуальныя пытанні даследавання»

Лепшы твор для дзяцей і юнацтва:

1. **Багданава** Ліна (Богдан Галіна Анатольеўна) «Даешь биоразнообразие!»
2. **Дзямідовіч** Таццяна Анатольеўна «Эх, Ромашкин!»
3. **Долбікава** Лідзія Дзмітрыеўна «Путешествие Василисы в страну Букварию»
4. **Жук** Аляксей (Аляксандравіч) «Лаві зайца!»
5. **Жураўлёў** Аркадзь Трафімавіч «Чароўныя словы»
6. **Конеў** Ягор Фёдаравіч «Калядная зорка»
7. **Краснова-Гусачынка** Тамара Іванаўна «Край родной, любимый»
8. **Кудлачоў** Віктар Сямёнавіч «Добрыя стихи»
9. **Мазго** Уладзімір Мінавіч «Хутка стану чэмпіёнам»
10. **Мацвёнка** Алена Паўлаўна «День рождения кота»
11. **Миус** (Усцінава) Жанна Віктараўна «Сиреневая Со-ня в Чудесонии»
12. **Прохар** Маргарыта Пятроўна «Камп'ютарныя коткі»
13. **Фадзеева** Святлана Вітальеўна «Я боюсь воды, вы-соты, грозы»
14. **Фралова** Іна Мікалаеўна «Вясковыя вакацыі»
15. **Хадасевіч-Лісавая** Кацярына Станіславаўна «Тая-ніца зачараванага балота»
16. **Харланцёў** Уладзімір Арцёмавіч «Сказка про Ла-щика и Рублика»
17. **Чарняўскі** Мікола (Мікалай Мікалаевіч) «Жыў на свеце дзядзька Тыздзень»

Лепшы дэбют:

1. **Босак** Яніна Алегаўна «Рифмы»
2. **Залеская** Кацярына Васільеўна «Волшебные sny Зузочки»
3. **Папко** Алёна Мікалаеўна «Мой сад»
4. **Сцяцко** Валерыя Сяргеёўна «Нязломны: Аляксей Талай»

імпрэзы

Памяць сэрца

Творчая сустрэча «Памяць сэрца», прымеркаваная да Гога гістарычнай памяці, прайшла ў музеі «Выратаваныя мастацкія каштоўнасці». Былі прэзентаваны і перададзены ў дар захавальнікам духоўнай скарбніцы новыя паэтычныя зборнікі Ірыны Морых «Спутник время» і Тацяны Шульгі «Попутного ветра», раман Зінаіды Дудзюк «Паляванне зграяй», фотаальбом члена-карэспандэнта Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Аляксея Скакуна «Люблю Беларусь» і іншыя выданні з кніжнай палічкі Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ.

Мізерыі аб трагічных старонках Вялікай Айчыннай вайны.

Празаік Анатоль Брытун на прыкладзе запатрабаванасці яго кнігі ў бібліятэках зрабіў выснову — цікавасць моладзі да гісторыі роднага краю расце, а сустрэчы з пісьменнікамі падштурхоўваюць чытачоў вывучаць гісторыю сваёй сям’і, родных вёсак. Кіраўнік літаратурнага клуба «ПаэтыКо» Наталія Кандрашук прачытала свае лірычныя радкі, пазнаёміла з жыццём літаратурнай Кобрыншчыны. У сваім выступленні пісьменнік і краязнаўца з Жабінкі Анатоль Бензюрук падкрэсліў важнасць пошукава-даслед-

чай работы ў вывучэнні гісторыі малой радзімы і даў старт абласному паэтычнаму конкурсу «Слёзы сясціёр Хатыні».

Падчас сустрэчы былі абвешчаны вынікі рэспубліканскага летняга конкурсу сярод старшакласнікаў «Лісты на фронт». Першае месца заняла дзесяцікласніца Кацярына Бабкова з Бабруйска. Лістамі ўдзячнасці адзначаны работы Алены Аўсіевіч (Круляны) і Максіма Краўчэвіча (Кобрын). Напрыканцы творчымі здабыткамі і планами падзяліўся брэсцкі кампазітар Сяргей Любчук.

Тацяна ДЗЕМЦОВІЧ
Фота даслана аўтарам

Яднае слова песняра

Знагоды юбілею Янкі Купалы 7 ліпеня гітаравага слова сабраліся ў Гродзенскім абласным метадычным цэнтры народнай творчасці, дзе доўгія гады дзейнічае Народны клуб творчай інтэлігенцыі «Грані» (кіраўнік — аўтар і выканаўца песень Аляксандр Закрэўскі).

Сабраліся, каб аддаць даніну павагі славетнаму майстру, падзіліцца думкамі аб тым, што значыць сёння Янка Купала, яго жыццё і літаратурная спадчына для кожнага. Размова атрымалася змястоўнай і вельмі шчырай, закрунула наша грамадзянскае сумленне, скалыхнула пачуццёвасць людзей, неабыхавых да лёсу Радзімы. Галоўная думка мерапрыемства — у кожнага свой Купала, але яго вобраз здольны ўсіх нас, такіх розных, не толькі натхніць, але і аб’яднаць. Пакуль мы памятаем яго, чытаем творы, вывучаем думкі, у сінявокай Беларусі ёсць будучыня, і будучыня гэтая светлая, як чыстае ліпенскае неба.

Ад Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі ў музычна-паэтычнай вечарыне «Гучыць, ляціць Купалаў голас над гэтай вечнаю зямлёй...»

прынялі ўдзел беларускі паэт Браніслаў Ермашкевіч і кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай філалогіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта, які, дарэчы, з гонарам носіць імя Янкі Купалы, літаратуразнаўца Аліна Сабуць. Браніслаў Іосіфавіч прачытаў некалькі лірычных прысвячэнняў Янку Купалу і падарыў педагогам ды студэнтам галоўны ВУН Прыёмання рырэгэтаннае выданне зборніка «Жалейка» з уласнай бібліятэкі. Аліна Эдмундаўна пранікнёна падзялілася сваімі думкамі аб розных творах і этапах літаратурнай дзейнасці паэта. Таксама ў імпрэзе ўзяла ўдзел былы выкладчык ГРДУ імя Янкі Купалы, літаратуразнаўца, паэтэса, перакладчык Ала Петрушкевіч (псеўданім Альжбета Кеда). Прамова выступаючы была прасякнута шчымымі нотамі жалбы аб збыхах і аднадумцах, якія пайшлі з жыцця. Прагучалі імяны даследчыка творчасці класіка беларускай літаратуры Ігара Жука (1957—2017) і прафесара мастацтвазнаўства Аляксея Пяткевіча (1931—2022). У выкананні Аляксандра Закрэўскага прагучалі песні пад гітару на словы Янкі Купалы, Яўгеніі Янішчыц. На сустрэчы прысутнічаў ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі, дзіцячы паэт Віктар Кудлачюк.

Прэс-служба Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ

вернісаж

Малюе іголка...

Зусім нядаўна памяшканне філіяла «Мальская сельская бібліятэка» ўпрыгожвала адмысловая выстаўка работ «Мары дзіўныя, утканыя ў ніці», створаная руплівымі рукамі Дануты Лукашэвіч. Кожны яе твор незвычайны, прыцягальны, непаўторны, бо ва ўсіх карцінах — часцінка душы майстра.

адсюль яна чэрпае новыя ідэі. Горныя пейзажы, квяцістыя лугі, бяскрайнія лясны шырока прадстаўлены ў яе творчасці. Падаецца, што глядач трапляе на вясновы луг або ў туманныя горы. Крынічка натхнення таксама з’яўляюцца і часопісы «Аспадыня», «Ксоша», «Мастеріца». Супрацоўніца Мальскай бібліятэкі Анжэла Янкоўская, ведаючы пра захапленне

жанчыны, загады рыхтуе для яе порцыю новых часопісаў. Доўгі час майстрыха абдумвае новую працу: яе тэматыку, колеравую гаму, складанасць. Пасля выбірае ніткі, шукае неабходныя адценні.

Важнае месца ў жыцці Дануты Мечыславаўны займае вера. Гэта выжываецца і ў яе работах: іконы Хрыста, святых, Багародзіцы неаднойчы выходзілі з-пад яе іголки. Працаваць над іконай — справа адказная. Мноства дробных дэталяў, твары святых прымушаюць быць засяроджанай і ўважливай. Часам на адну работу неабходна некалькі месяцаў. Тры іконы майстрыхі — «Тайная вячэра», «Нараджэнне Хрыста», «Пан Езус» — асвечаны ў касцёле.

Дзе ж змяшчаецца столькі прыгажосці? Адказ просты: жанчына дорыць свае карціны сябрам, родным і знаёмым. Але мноства работ упрыгожваюць і ўтульны дом майстрыхі. Сваім талентам Данута Мечыславаўна падзялілася таксама з аднавяскоўцамі. Сціплая, далікатная, яна і зараз зазначае: «Малюю не я, малюе іголка...»

Вольга ЗЯНЧОЎСКАЯ,
фота аўтара

«ЛіМ»-люстэрка

П’еса брэсцкага драматурга Цімафея Ільёўскага «Terra Nullius (Нічыйная зямля)» прызнана пераможцам у асноўнай намінацыі міжнароднага конкурсу драматургіі *Badenweiler*, паведамляе БелТА. На конкурс было прынята 284 п’есы 201 аўтара з 23 краін: Аўстрыі, Азербайджана, Арменіі, Беларусі, Германіі, Ізраіля, Іспаніі, Італіі, Казахстана, Кыргызстана, Кітая, Латвіі, Літвы, Малдовы, Партугаліі, Расіі, ЗША, Узбекістана, Украіны, Фінляндыі, Чарнагорыі, Чэхіі, Эстоніі. У асноўную намінацыю прымаюцца работы аўтараў, якія пішуць на рускай мове, але жывуць за межамі Расіі. Свае драматургічныя творы галоўны рэжысёр Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы Цімафей Ільёўскі падпісвае творчым псеўданімам Іван Крэпасной. «П’еса напісана ў маі 2020 года, у посткавідны час. Гэта фантазмагорыя, якая ў нейкай ступені аказалася прытчай і супала з тым, што адбываецца цяпер у свеце. Таму, напэўна, на яе звярнулі ўвагу», — пракаменціраваў навіну драматург. Крыху раней твор брэсцкага драматурга ўжо ацанілі на міжнародным конкурсе сучаснай рускамоўнай драматургіі «Дзеючыя асобы», заснаваным Маскоўскім тэатрам «Школа сучаснай п’есы».

Артысты з Беларусі, Сербіі і Расіі выступілі на Фестывалі рускай оперы ў Прыангар’і. Як перадае РІА «Новости», фест прайшоў у музеі пад адкрытым небам «Тальчы». У яго рамках адбыліся прэм’еры аднаактовых оперных спектакляў «Моцарт і Сальеры» і «Кашчэй Бессмеротны» кампазітара Мікалая Рымскага-Корсакава. Дэкарацыямі да пастановак паслужыла найстарэйшая ў свеце драўляная крэпасць — Ілімскі астрог. Оперы пастаўлены рэжысёрам Наталляй Пячэрскай. Сцэнографам праекта выступіў заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі Аляксандр Плінт, мастацкім кіраўніком — заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі Ілья Лапіньш. Беларусь прадстаўлялі салісты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета. Упершыню фестываль прайшоў у рэгіёне ў 2019 годзе, затым не праводзіўся з-за пандэміі.

Графічныя работы фламандскіх і галандскіх мастакоў XVI—XX стагоддзяў прадставілі ў Мастацкім музеі Віцебска. Экспазіцыя з 145 твораў Рэмбранта, Ван Гога, Гольццўса і іншых майстроў, якую прывёз у фестывальную сталіцу прыватны калекцыянер з Санкт-Пецярбурга Арцём Суслэй, мае назву «Галандцы. Фламандцы. Графіка». «Мастацтва, якое выходзіла за строіа межы традыцый, майстры, якія нават у маняхромным малюнку ўмелі гуляць са святлом, смеласць у адлюстраванні рэалістычных форм — усё гэта паказваюць карціны, прадстаўленыя ў Мастацкім музеі», — расказаў арганізатар. Самыя раннія работы датуюцца 1570 годам, найбольш познія — пачаткам XX стагоддзя. Сярод прадстаўленых гравюр ёсць арыгінал Ван Дэйка, дзве работы Рэмбранта і дзве — Тэнірса-малодшага. Таксама тут можна знайсці гравюры і геліягравюры XIX стагоддзя, некаторыя з іх былі зроблены ў Санкт-Пецярбургу па заказе імператарскага Эрмітажа, а асобныя работы — у Францыі ў 1880-я гады. Выстаўка застанецца ў Віцебску да 23 жніўня.

Рэжысёрскі дэбют акцёра Аляксея Чадава стаў даступны падпісчыкам анлайн-кіна-тэатра KION. Сюжэт стужкі «Свая вайна. Штурм у пустыні» развіваецца вакол вечнага салдата Івана Ермакова (выканаўца ролі — А. Чадаў). Дзедаўчыны, што яго былі камандзір транзіу і палон у Сірыі, Іван пад выглядам замежнага журналіста адпраўляецца на поле бою. У фільме таксама здымаліся Крысціна Асмус і Віктар Сухарукаў. У якасці галоўнага героя быў узяты персанаж Аляксея Чадава з фільма «Вайна» Аляксея Балабанава. Работа над сцэнарыем пачалася ў 2019 годзе пасля наведвання акцёрам мерапрыемстваў у Екацярынбургу, прысвечаных творчасці Аляксея Балабанава. Здымкі стартвалі ў сярэдзіне 2020 года.

Студыя «Саюзмультфільм» прадставіла праект «Апошняя кнігарня». Як паведамляе «ИТАР-ТАСС», мультфільм расказа гісторыю выратавання ад махляра кніг у магазіне дзядулі галоўнага героя ў 2099 годзе. Аўтар Павел Осіпаў не выключнае, што ў будучыні сюжэт мультфільма можа перарасці ў анімацыйны серыял. Да таго ж у хуткім часе альманах «Вясёлая карусель» папоўніцца чатырма дэбютнымі мультфільмамі вучняў майстроў студыі. Гэта «Дзятчынкі і сякера» Варвары Арэнскай, «Ідэальны гадаванец» Марыі Шацілавай, «Дурны сабака» Дар’і Ішчэйкінай і «Гара» Наталлі Абрамавай. Праект «Вясёлая карусель» разлічаны на дэбют фільмаў кароткага фармату.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Пад сонцам паэта

Традыцыйна свята ў Вязынцы пачалося з урачыстага ўскладання кветак да помніка Янку Купалу. Былі сказаны шчырыя працуючыя словы пра тое, наколькі актуальныя цяпер вершы песняра, напісаныя, здавалася б, у зусім іншы час, іншую гістарычную эпоху. У тым, мусіць, і палягае глыбінная сутнасць такога феномена, як паэт-прарок. Менавіта так і называюць Янку Купалу, чья творчасць стала неад'емнай часткай духоўнага скарбу беларускага народа, а сам творца — сівалам беларусаў як нацыі, з яго ідэаламі звяраюць свае духоўныя памкненні ўсё новыя і новыя пакаленні...

Фота Кастуся Дробава.

Фальклорны гурт «Купалінка».

А колькі ў гэты дзень прагучала вершаў Янкі Купалы, а таксама твораў, прысвечаных яму і натхнёных яго лёсам, яго няпростым, але адданым служэнню Бацькаўшчыне жыццём, яго патрыятычным і лірычным радкамі!.. Віталі гасцей свята паэтычным словам Віктар Шніп, Міхась Пазнякоў, Іна Фралова, Ганна Міклашэвіч, Алена Басікірская, Таццяна Агрошанка, Лізавета Палеев.

Прагучалі віншаванні першага намесніка міністра культуры Валерыя Грамады, мастацкага кіраўніка Тэатра паэзіі сталічнага аддзялення СІП Вольгі Багушыньскай, артыста Тэатра паэзіі Роберта Багушыньскага ды іншых афіцыйных і творчых асоб.

Радавалі слых і мілагучныя музычныя кампазіцыі ў выкананні найлепшых ансамбляў, фальклорных і этнічных калектываў. Песеннай праграмай, прысвечанай першаму народнаму паэту, якая цягнулася цэлую гадзіну, надзвычай парадавалі «Харошкі» з выкананнем аднаго з самых вясёлых, «завадных» шэдэўраў — «Лявоніхі». Заключным акордам свята стала выступленне ансамбля «Песняры».

Сёлета арганізатары ўсталявалі ў сядзібным комплексе новую вялікую сцэну недалёка ад Купалавай крынічкі — гэта дазволіла змясціць значна большую колькасць глядачоў у зоне адпачынку. Апрача таго, куратары свята паклапаціліся, каб урачыстасць стала прыемным сямейным адпачынкам: на працягу ўсяго мерапрыемства праводзілі майстар-класы на любы ўзрост і густ. Народныя ўмельцы дзяліліся сваімі сакрэтамі, навучалі зацікаўленых, ад самых маленькіх да сталых, вырабляць з прыродных матэрыялаў прыгожыя і карысныя для хатняй гаспадаркі рэчы. Кожны мог выбраць тое, што яму больш даспадобы.

Кірмаш рамёстваў, кніжны кірмаш, шматлікія фотапляцоўкі — усё гэта зрабіла Купалаў дзень яркім і незабыўным.

На пытанне карэспандэнта «ЛіМа», што запомнілася ў сёлетнім святкаванні, адказаў гасць імпрэзы Віктар Шніп: — Самае галоўнае ў гэтай урачыстасці — людзі, якія прыйшлі атрымаць задавальненне ад сустрэчы з Купалавым словам, паслухаць паэзію, адчуць атмасферу гэтага прыгажэйшага куточка Беларусі, што падарыў нам генія.

Сярод літаратараў, якія прыехалі далучыцца да неўміручага слова нацыянальнага класіка, былі і тыя, хто не выступаў са сцэны, не казаў афіцыйных прамоў. Так, застаючыся многімі незаўважаным, хадзіў між вязынскіх дрэў маладзечанскі літаратурнаўца Міхась Казлоўскі.

— Бяру ўдзел у свяце Купалы кожнае лета. Хоць і не імкнуўся выступаць са сцэны, але прыязджаю заўсёды, каб пабыць з Купалам, — распавядаў ён. — Мясціны гэтыя поўняцца адчуваннем духу нацыянальнага класіка, Купала тут — ва ўсім. Але асабліва — у прыродзе, у паветры, у подыху часу. Памяняць можна ўсё, але прыроду змяніць цяжка...

У любы час паэтва месца сілы чакае неабякавых — каб надзяліць любоўю, адчуваннем разумення родных мясцін, Айчыны і вытокаў Купалавага натхнення...

Марыя ЯРАШЭВІЧ

3 купалаўскім прывітаннем

Рыма Абызава, дырэктар музея Янкі Купалы ў Пячышчах (Татарстан), які з'яўляецца філіялам Нацыянальнага музея Татарстана, наведала Выдавецкі дом «Звязда».

Кіраўнік Купалаўскага музея ў Татарстане, адзінага ў сваім родзе на тэрыторыі Расійскай Федэрацыі, прыехала ў Беларусь на святкаванні 140-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы. «Рада той атмасферы, у якой праходзяць святочныя мерапрыемствы, — падзялілася ўражаннем Рыма Абызава. — З асаблівай увагай слухала прывітанне Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі ўдзельнікам урачыстага ўскладання кветак ля помніка Паэту. Мне падаецца, што Купала і праз многія дзесяцігоддзі застаецца са сваім народам, са сваімі чытачамі...»

Фота Кастуся Дробава.

Рыма Абызава.

Дарэчы, музей Янкі Купалы ў Пячышчах існуе з 1975 года, а ў 2003-м стаў філіялам Нацыянальнага музея Татарстана. У час візіту ў Казань Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка азнаёміўся з экспазіцыяй Пячышчанскага музея Купалы. Рыма Абызава — часты гасць у Беларусі, удзельнік многіх мерапрыемстваў, звязаных з развіццём міжнародных сувязей беларускай літаратуры.

Размова ішла пра супольныя ініцыятывы ў развіццё беларуска-татарскіх літаратурных сувязей. Дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда», старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Карлюкевіч прапанаваў правесці круглы стол «Янка Купала ў Татарстане» ў фармаце анлайн. Асноўныя купалаўскія святочныя прайдуць у Пячышчах у другой палове жніўня. Рыма Абызава зазначыла, што да ўдзелу ў святочнай імпрэзе, звязанай яшчэ і з усталяваннем новай мемарыяльнай дошкі ў гонар Я. Купалы, далучацца госці з Масквы — дэлегацыя ФНКА «Беларусы Расіі» на чале з Сяргеем Кандыбовічам. Таксама на сустрэчы было абмеркавана пытанне пра выданне ў Мінску каталога экспанатаў «Музей Янкі Купалы ў Пячышчах».

Сяргей ШЫЧКО

Што нагадвае папараць-кветка?

Праграму «Прыгоды на Купалле», прысмерканую да старажытнага народнага свята, падрыхтаваў музей «Лошыцкая сядзіба», філіял Музея гісторыі горада Мінска.

Госці Лошыцы ўдзельнічалі ў шматлікіх майстар-класах, найбольш папулярным з якіх быў занятка па вырабе беларускай лялькі-берагіні. Так, наведвальнікі майстравалі сваімі рукамі абярэг для сябе і сваёй сям'і. Асабліва цікаваць у маладых выклікаў агульны абярэг — лялька неразлучніца, магічная місія якой — «падрыхтаваць» закаханых да будучага сумеснага жыцця.

Для тых, хто яшчэ не знайшоў шчасця, таксама быў арганізаваны занятка: ім прапаноўвалася ўявіць, візуалізаваць, як павінен выглядаць сімвал шчасця, і самім зрабіць з каляровай паперы загадкавую незвычайную папараць-кветку... Для кагосьці гэта была краска, падобная на лотас, для іншых — на ружу, касач ці цюльпан...

Аматары ўпрыгажэнняў і моды знаёміліся з народнымі строямі беларусаў усіх этнічных рэгіёнаў. Дзяўчаткам, якія любяць прыбірацца, прыйшлося даспадобы размаляваць строі самастойна. Гэта была своеасабліва гульня — расфарбоўка для самых маленькіх гасцей імпрэзы.

Музейшчыкі распрацавалі і настольную гульню-хадзілку з аднайменнай са сваёю назвай. За аснову была ўзята апавесць Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча «Купала». Адметны твор тым, што ў яго сюжэце маюць месца Лошыца і падрыхтоўка да Купалы. Удзельнікі павінны былі выканаць заданне і разам з героямі апавесці вырашыць лёс галоўнай героіні, дзяўчыны Агаткі. Каго ж яна абярэе за сужэнца: паніча — пісара Прушынскага ці простага хлопца Саўку...

Вячэрнюю праграму дапоўнілі танцы і народныя спевы ад калектыву «Тэмпус-Хорус», які арганізаваў скокі пад дуду: усе ахвотныя маглі паўдзельнічаць у майстар-класе, навучыцца танцаваць польку, кракавяк і «Верабей». Цікаваць выклікалі і народныя гульні. Завершылася свята пляцэннем вяноку з траў і раслін Лошыцкага парка.

Музейныя мерапрыемствы былі падрыхтаваны на самы патрабавальны густ: любы мог знайсці тое, што яму цікава. У арганізаваных праграмах удзельнічалі ўсе супрацоўнікі ўстановы.

— Стварылі агульную канцэпцыю, але кожны са спецыялістаў адказаў за свой фармат гульні ці майстар-класа. Пасля ўсё злучылі ў адзіны сцэнарый, і тое, што патрабавала дапрацоўкі, падпраўлялі ўсім калектывам, — распавядала старшы навуковы супрацоўнік Надзея Гаўрыленка.

Дарэчы, Лошыцкі парк — адно з найпрыгажэйшых месцаў горада, улетку тут можна правесці ўвесь дзень, няспешна гуляючы між старых незвычайных дрэў: сярод іх ёсць і рэдкія, напрыклад, манчжурскі арэх. Часта сустракаюцца дрэвы, якія зрасліся стваламі альбо растуць настолькі блізка адно да аднаго, што ў шчыліну паміж імі, здаецца, прапаўзе хіба мураш. Браты-сястрычкі? А можа, закаханыя? Міжволі ўзнікаюць падобныя асацыяцыі, калі згадваеш трагічную гісторыю каханых, звязаную з даўняй гаспадыняй гэтага месца Ядвігай Любанскай. Яна загінула, знаходзячыся ў роспачы праз неспешныя выпрабаванні, што выпалі на яе долю... Старажылы казалі, што ў час цвіцення магноліі можна пабачыць прывід няшчаснай панны. Што ён шукае між вышталеных кветак?.. Можа, апошняя сустрэча з каханым, графам Чапскім?

Лялькі-абярэзі.

Для дзяцей у музеі праводзяцца педагагічныя заняткі, звязаныя з XIX — пачаткам XX стагоддзя. Яны тычацца этыкету, танцавальнай і гаспадарчай культуры Лошыцкай сядзібы. Упэўнена, што і дарослыя, якія прыйдуць у музей разам з дзецьмі, даведваюцца шмат новага.

Яна БУДОВІЧ, фота аўтара

Уславіў зорку вызвалення

Мікола Сурначоў.

Даўно стаў хрэстаматычным верш «У стоптаным жыцце»:

*Ніколі не ехаць
Хлапцу маладому
Да блізкага гаю,
Да роднага дому.*

*Над ім асытаюцца
Слуцкія краскі,
Абмалены колас
Схіліўся да каскі.*

*Ляжыць ён, як віцязь,
У стоптаным жыцце.
Маці спаткаеце —
Ёй не кажыце...*

Як ні прыслушайца да меркавання выдатнага крытыка, аднаго з найбольш даведчаных знаўцаў паэзіі Варлена Бечыка: «Верш «У стоптаным жыцце» меў для нашай паэзіі ваеннага часу асаблівае значэнне, бо ўжо на пачатковым перыядзе вайны, калі пераважналі творы агітацыйна-апабелісцкага кірунку, адкрываў новыя магчымасці лірычнага псіхалагізму. Вобраз у невідомасці загінуўшага воіна, малюнак здратаванага, гвалтоўна парушанага мірнага жыцця, унутраны гістарызм, падтэставы велічны вобраз Радзімы — усё гэта было вельмі істотным для паглыблення нашай паэзіі ў новыя душэўныя, псіхалагічныя глыбіні чалавека на вайне».

А напісаў гэты чудаўны твор (дарэчы, рэдкі выпадак, каб столькі чалавек пераклалі адзін і той жа верш на рускую мову: Іван Бурсаў, Дзмітрый Кавалёў, Браніслаў Спрычан, Аляксандр Твардоўскі) Мікола Сурначоў, з кагорты тых беларускіх паэтаў, якія, кажучы словамі яго рускага творчага калегі Мікалая Маёрава, «ушлі, не долюбив, // Не докурив последней папирасы».

Нарадзіўся Мікола Сурначоў у 1917 годзе ў вёсцы Слабада колішняга Рагачоўскага павета Магілёўскай губерні, цяперашняга Рагачоўскага раёна Гомельскай вобласці. Калі дакладна — невядома. Часам называецца восень таго ж года, калі-нікалаі снежань 1917-га. Сям'я была шматдзетная, сялянская. Мікола ў ёй — старэйшы. Змалку зведаў, што такое працаваць на зямлі. Хоць і цяжка, але калі пастараешся, то і вынік відавочны. Бадай, з юных гадоў усвядоміў і іншае: мала працаваць у ахвочы і поце. Добра ведаць яшчэ і сакрэты вырошчвання той ці іншай сельскагаспадарчай культуры. Праўда, з юных гадоў жыло і іншае захапленне — любоў да роднага слова, да паэзіі.

У сваёй роднай вёсцы скончыў тры класы, у чацвёрты хадзіў у суседні Сверхан. У сям'ю годзі вучыўся ў Рагачове. Як сведчыла ў 1969 годзе настаўніца тагачаснай Слабадскай пачатковай школы Феня Шапалава, якая ведала яго яшчэ са школьных гадоў: «Мікола вельмі любіў чытаць. Ужо калі вучыўся ў сям'ю годзі, дык меў сваю бібліятэку. Кнігі, у якіх што-небудзь падбалася, ведаў на памяць — цэлыя раздзелы. Вельмі любіў чытаць іншым, а такіх, каб паслухаць, заўсёды каля Міколы збіралася многа. Вучыўся добра і памагаву вучыцца сябрам. А іх у яго было шмат».

У сям'ю годзі і сам узяўся за пяро. Напісаным таксама дзяліўся з сябрамі. Але тады перамагла ўсё ж любоў да зямлі, таму паступіў у Гомельскі сельскагаспадарчы

тэхнікум. Скончыўшы яго, некаторы час працаваў аграномам. Ды з пяром не развітаўся. Нататкі, карэспандэнцыі прапаноўваў у рагачоўскую раённую газету «Камуна». У рэдакцыі маладога аўтара заўважылі і ўзялі на працу. У «Камуне» і дэбютаваў як паэт. Толькі праца ў ёй была нядоўгай. Захацеўся атрымаць вышэйшую адукацыю. У 1937 годзе паступіў на літаратурны факультэт Гомельскага педагагічнага інстытута, дзе пазнаёміўся з гэтакімі, як сам, паэтамі.

Адным з іх быў Кастусь Кірэенка. Кастусь Ціханавіч успамінаў: «Няўрымслівы шукальнік, чулы і таварыскі, але заўсёды бескампромісны да фальшы слова, няпэўнасці погляду, браку пачуцця... Такім Мікола запомніўся мне і ўсім сябрам у гады вучобы ў Гомельскім педінстытуте...» Асабліва зблізіўся з ім Паўлюк Прануза. У Вялікую Айчынную вайну яны перапісаліся. А пазнаёміліся восенню 1937 года ў студэнцкім інтэрнаце перад уступнымі экзаменамі. «Калі я зайшоў у пакой, — прыгавраў Паўлюк Кузьміч у 1966 годзе, — на крэслах, на ложках сядзелі незнаёмыя юнакі. Адзін з іх, больш сталы, за столікам чытаў вершы. Я, як навічок, спыніўся ў парозе.

*Я выберу звонкі, как бубен, кавун
И вырежу ножиком сердце.*

Я быў здзіўлены: што тут адбываецца? Можна, які дыспут? Восем юнак скончыў чытаць верш, блакітнымі вачыма зірнуў на слухачоў і спытаў:

— Ну, як? Спадабалася?

Усе маўчалі. Хлопец сам за усіх адказаў: — Эдуард Багрыцкі. Сапраўдны паэзія. Так трэба пісаць. А можа, хто з вас піша вершы? Няўжо ніхто? Вы ж на літфаку паступаеце. Не саромейцеся.

[...] Неяк адразу ўвайшоў у нашы сэрцы Мікола Сурначоў. Экзамены па літаратуры ён здаў на выдатна».

Паступленне ў педінстытут ён, як і кожны на яго месцы, успрыняў з радасцю. Але не меншай радасцю было тое, што верш «Наказ» газета «Літаратура і мастацтва» змясціла ў нумары за 6 ліпеня 1938 года. Твор гэты напісаны як пажаданне каханай сваіму любаму. Прытым пажаданне пададзена арыгінальна. Гэта не проста наказ:

*Песню звонкую Анэта
Разгубіла ў берагах.
Пралыла яна, як лета,
Разлілася на лугах.*

Жадала Анэта сваіму Лявонку: «Каб Радзіма красавала // Ад сяла і да сяла; // Каб злы вораг не сваюліў, // К нам не лез з па-за мяжы, — // Наша шчасце, нашу долю // Пільна, любы, беражы».

Відаць, пасылаў свае творы і ў Саюз пісьменнікаў. Таму і запрасілі яго на рэспубліканскія курсы пісьменнікаў-пачаткоўцаў, што праходзілі ў Мінску ў 1940 годзе. У гэты час з Гомельскага педагагічнага перавёўся ўжо ў Мінскі педінстытут. Канешне, сустрача з гэтакімі ж маладымі творцамі дала шмат уражанняў. Захацеўся быць у самым віры літаратурнага жыцця.

Вучобу сумішчаў з працай у рэдакцыях газет «Звязда» і «Чырвоная змена». Друкаваўся нямат. Быццам у душы жыло штосьці такое, што выклікала далёка не радасныя думкі. Прынамсі, меркаваць дае падставы верш «Барвовая зара», надрукаваны ў 12-м нумары часопіса «Польмя рэвалюцыі» за 1940 год. Эпіграфам да яго невпадкова ўзяты радкі Аляксея Суркова «Вот и кончилось детство, Коля».

Праўда, спачатку які-небудзь неспакой у творы адсутнічае. Звычайнае замілаванне характэрнаму прыроды. Ажываюць знаёмыя краявіды, тыя, што зберагалі ў памяці яшчэ з гадоў маленства. На адлегласці пакуль яшчэ і не такога далёкага часу, яны, тым не менш, успрымаюцца інакш, чым дагэтуль:

*Лясная дарожка
Слядоцкак губляе:*

*То вынырне з елак,
То ў лозы знікае,*

*То выгнецца спінкай,
То ўся ўстрайнецца —
З заросшай лачыны
На ўзгорак імкнецца.*

*На ўзгорку рабіна
Махае галоўкай,
Рабіну наведваў
Чаканы салоўка.*

Толькі ў чацвёртай, заключнай страфе твора становіцца зразумелым, што ў сэрцы лірычнага героя прысутнічае ўсё ж нейкі неспакой. Аднак які канкрэтна — ён скажаць не збіраецца, бо і сам пакуль знаходзіцца ў няпэўнасці. Магчыма, ведае рабіна?

А гэта ўжо клікала аўтара ў дарогу вайна. Пакідаў Мінск «чэрвеньскай ноччу сорак першага года». Пра што ўспамінаў Мікола Аўрамчык: «На пагорку, дзе цяпер стаіць карпусы велазавада, пачынаўся пералесак, перад намі была будка дарожнага майстра. Мы выцігнулі са студні вады, напіліся і селі перадыхнуць. З пагорка журботным позіркам глядзелі на горад свайго юнацтва. Над ім высока шугала барвовае полемя».

Каля Краснага Урочышча Мікола Сурначоў і прадэкламаваў радкі свайго верша, што нарадзіліся па дарозе.

Не магу не спаслацца яшчэ раз на Варлена Бечыка: «[...] Ціха, стрымана выказаў вялізны боль тых драматычных абставін. А ўвабраў у сябе, здаецца, цэлы стагоддзі, матчыны смутак, людское шкадаванне... У сваіх паэтычных глыбінях ён сходзіцца з народнай песняй — шмат бярэ ад яе і пашырае яе прасторы. Родны дом, краскі, колас, жыта, маці... Усё тут так проста згадана, а такую незвычайную мае сілу».

Мікола Сурначоў ваяваў на Заходнім, Бранскім, Данскім, Паўднёва-Заходнім і іншых франтах. Дайшоў да Берліна. Не да вершаў было, але не пісаць іх ужо не мог. Упэўніўся, што ў паэзіі яго прызнанне. А пра што пісаць, разважаць не трэба было. Само сэрца падказвала праблематыку вершаў. У аднолькавай ступені хвалілі дзве ўзаемазвязаныя тэмы: каханне і вайна.

Імя той, забыць якую не можа, ні ў адным творы не называецца. Хутчэй за ўсё гэта збіральны вобраз. Але ад гэтага сутнасць не мяняецца. Лірычны герой, а ў дадзеным выпадку, канешне, гэта толькі сам Мікола Сурначоў, перадаў не толькі ўласныя пачуцці. Прынамсі, у вершы «Ты мне патрэбна...» ад свайго імя гаварыў і адначасова прамаўляў ад імя тысяч юнакоў, якія сталі на абарону Радзімы. Гэтая споведзь каханна прастая і таму яшчэ больш уражліва:

*Ты мне патрэбна, як глебе вада,
Які мараку пах салёнага мора.
Клікнучь? Не змогуць вятры перадаць;
Плакаць наўзрыд? —
Прад бязроцкамі сорам;*

*Казку прыдумайце? — Не выйдзе на лад.
Песню складайце? — Не складаецца песня.
Сон, бы рукою, з навекаў зняла, —
Мусіў я ночы прастойваць ля весніц.*

А ў вершы «Старонка мая, у смутку...» асабіста адыходзіць на другі план. Перад усенародным горам яго падаецца не такім ужо і важным. Споведзь лірычнага героя іншага кшталту, бо прамаўляў тое, што яго хвалюе, сын свайей краіны, на якую напаў вораг. Ён разумее адказнасць за будучыню яе ў гэты цяжкі час. Але ён адчуваў і пэўную адказнасць за тое, што пакуль усё адбывалася не так, як таго хацелася б. Аднак святая вера ў Перамогу надавала ўпэўненасці:

*Старонка мая, з дакорам
Ты сына свайго не клані!
Мы пройдем*

*любімым борам,
Здабудзем твае кляны,*

*Хваёвья пералескі,
Кветак мядзвяны пах.
Узняўшыя снег пералескі
Усцелюць прад нам і шлях.*

Старшы лейтэнант узвода знішчальнага процітанкавага артылерыйскага палка Сурначоў загінуў у ноч з 19 на 20 красавіка 1945 года ў рукапашным баі. Быў пахаваны ў брацкай магіле за восем кіламетраў ад Берлінскай акружнай дарогі. У 1949 годзе прах загінуўшага з яе перанеслі на брацкія могілкі ў горадзе Бад-Фрэнвальдэ. Праўда, на помніку прозвішча яго пададзена няправільна: «Н. Н. Сурнамов».

Пры жыцці ў Міколы Сурначова кнігі не

выходзілі. Пасля вайны яго вершы сабралі сябры. Так з'явілася кніжка «На сурмах баравых» (1946), потым быў зборнік «Барвовая зара» (1959). Найбольш поўна яго мастацкая спадчына прадстаўлена ў кнізе «Акопны спеў» (1986), укладзенай Паўлюком Пранузам. У ёй змешчаны таксама лісты, успаміны пра яго. Зборнік бабачыў свет у серыі, што выдавалася ў «Мастацкай літаратуры» па ініцыятыве Варлена Бечыка. Яна назывы не мела, але сама за сябе гаварыла выява пара ў полімі, змешчаная на вокладцы.

Восенню 1944 года Мікола Сурначоў наведваўся ў Мінск. Вынікам гэтай паездкі стаў верш «Чырвоная Зорка»:

*Услаўце ж зорку вызвалення!
Бо доўга-доўга будзе зорка гэтая
Ісці на заняволенаму свету.*

*Дзе зорка глянэ —
там зардзее ранак.*

Сёння гэты твор гучыць, як запавет. Ляжыць Мікола Сурначоў далёка ад роднай зямлі. Там спачывае, дзе вечны сон яго ёсць нямаля ахвотных патрывожыць. Як і іншых, хто загінуў у барацьбе супраць фашызму. Яны за сваё жыццё зрабілі ўсё магчымае, каб на зямлі запанаваў мір. Цяпер гэта ўжо залежыць ад усіх нас. І праз памяць аб іх — таксама.

Шлях да разумення зямлі

У выдавецкім доме «Беларуская навука» пабачыў свет фотаальбом дзяржаўнага і грамадскага дзеяча, вядомага аграрыя Аляксея Скакуна пад праніклайвай назвай «Люблю Беларусь».

Гэта кніга — шчырае прызнанне ў любові чароўнай Беларусі, родным і бліжэйшым людзям, зямлі і чалавеку працы, вера ў шчасную будучыню і наказ моладзі берагчы здабыткі продкаў.

Аляксей Скакун нарадзіўся ў мнагадзетнай сялянскай сям'і ў вёсцы Дастоева. З дзяцінства працягваў лідарскія якасці, ведаў, што галоўнае ў жыцці — быць гаспадаром на зямлі, але, акрамя працаздольнасці, трэба мець да ўсялякай справы і творчы падыход.

У прадмове да фотаальбома пісьменнік, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Ліпскі піша: «Скакуна называюць казачнікам. І гэта справядліва. Толькі дапоўнім, свае казкі ён заўсёды пераўтвараў у быль». Менавіта па фатаграфіях можна разгадаць адну з таямніц поспехаў Аляксея Скакуна. Будучы чалавекам мэтанакіраваным, з цвёрдым характарам, у душы ён застаецца жыццялюбам, лірыкам. Родная прырода, беларуская зямля для яго — крыніцы натхнення.

Фатаграфіі, якія сабраны ў кнізе, змяшчаюць у сабе дзесяцігоддзі, а значыць, цэлую эпоху.

У цэнтры ўвагі — вясковыя працаўнікі, ветэраны, моладзь, каляндарныя і рэлігійныя святы, працоўныя будні аграрыяў, залатыя нівы і вясковыя новабудовы з вышынні птушынага палёту.

Дарэчы, адзін з раздзелаў прысвечаны буслам. «У Астремечаве яны свойскія, — кажа Аляксей Скакун, — трапляюць у аб'екты ў нечаканых сітуацыях». Сапраўды, яны як назіральнікі, ахоўнікі міру заўсёды побач з чалавекам. Бачны іх давер астремечайцам. Бэзавая квецень і ярка-чырвоныя гронкі рабіны пад

сябе па-іншаму вядомых людзей. У нашым Палацы культуры бывалі многія знакамітасці. І заўсёды з добрым настроем, усмешкамі, бо мы заўсёды рады гасцям!»

Асаблівай любоўю напоўнены раздзел «Дзеці — наш заўтрашні дзень». Аляксей Скакун звяртае ўвагу на адзін здымак з гэтай серыі: каля жоўтай вясковай хаты з сінімі аканіцамі — шмат моладзі, дзяцей, а ў цэнтры — сталая жанчына. «Гэта мая маці — Вера Пракопаўна, — распавядае Аляксей Сцяпанавіч. — З блашавання мамы мы ўсе разляцеліся, як тыя буслы, па беларускай зямлі, каб працаваць і прыносіць дабро сваёй Радзіме».

Твары дзяцей — з яснымі позіркамі, светлыя, адкрытыя, здзіўленыя і радасныя. Вось малая дзяўчынка ціснецца бліжэй да мамы, з апаскаю ўглядаецца ў наваколле, а хлопцы гадоў 7—8 ужо, як гаспадары, ходзяць па вясенняй раллі, дапамагаюць дарослым. У кожным дзіцячым позірку — адлюстраванне нашай любові, увагі, бацькоўскай мудрасці і пшчоты.

«Я сваімі фатаграфіямі нібыта пракладваю дарогу да разумення працы сельяніна. Трэба ўсвядоміць, што араць поле — настолькі ж дастойны занятак, як і пісаць паэму», — прызнаецца аўтар альбома.

Трэба дадаць, што фатаграфіі Аляксея Скакуна — гэта шлях да кожнага сэрца, да абуджэння светлых пачуццяў, да жадання глядзець навокал і радавацца адкрыццям.

Татцяна ДЗЕМІДОВІЧ

снегам, летняя вясёлка над полем спелага жыта і дрэвы ў фарбах восені! Багацце колераў, пахаў, гукаў на Беларусі здзіўляе!

Аляксею Скакуну ўдаецца дакладна ўхапіць і перадаць непаўторныя імгненні, зачараваць глядача, зрабіць яго шчаслівым ад разумення, што ён — частка гэтай жыццёвай плыні, прыроды, што менавіта ён напаяе паўнаводную раку падзей сваёй сумленнай працай, новымі дасягненнямі, што побач з ім па жыцці ідуць родныя людзі.

Сярод герояў фатаграфій — і знакамітыя сябры астремечайцаў: касманаўт Пётр Клімук, скульптар Іван Міско, кампазітар Валерый Іванюў... «Углядзіцеся ў фатаграфіі, — просіць Аляксей Скакун, — адкрыцьце для

Пастка на Вепра

22 чэрвеня адзначаўся Дзень усенароднай памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны і генацыду беларускага народа. Але не толькі ў гэтую дату, а заўсёды важна памятаць, які маштаб трагедыі нясе за сабой пачатак вайны, якой цаной дастаецца перамога... Не забываць пра гэта дапамагаюць пісьменнікі, расказваючы ў сваіх творах пра асобна ўзятых людзей і цэлыя групы, іх учыні ў барацьбе з захопнікамі. Да ўвагі чытача — аповесць Канстанціна Нілава «Пастка на дзікіх паляўнічых», што выйшла сёлета ў выдавецтве «Чатыры чвэрці».

На вокладцы кнігі — карціна «Партызанам Беларусі прысвячаецца» Р. Кудрэвіч і А. Гугеля. Становіцца зразумела, што гаворка пойдзе пра партызанскі рух на тэрыторыі Беларусі падчас Вялікай Айчыннай вайны. А таксама пра ягдкаманды, якія немцы выкарыстоўвалі супраць савецкіх разведвальна-дыверсійных груп (РДГ).

З самага пачатку аўтар выкарыстоўвае эфект пагружэння — чытач становіцца нябачным сведкам размовы ў кабінце палкоўніка Васняцова, дзе яны са старэйшым маёрам упраўлення контрразведкай Вахрушавым ды капітанам Анохіным і Смялевічам абмяркоўваюць знікненне засланых на лінію фронту РДГ. Аўтар без асаблівых прэлюдыяў уводзіць у палатно апавяданне новых герояў, імкліва адкрываючы новыя імёны, не ўдаючыся ў дэталі кожнага вобразу. Таму чытачу з першых старонак складана ўявіць усіх герояў і іх ролю ў дадзенай гісторыі. Эфект пагружэння спрацаваў так: чытач раптоўна стаў сведкам размовы і на працягу пэўнага часу ў яго толькі адно пытанне — што тут адбываецца?

Набраўшыся цяжарна, яшчэ раз прачытаўшы тэкст, падобны да вытрымкі з ваенных дакументаў, усё ж такі можна вылучыць галоўныя фігуры. Варта адзначыць мазаічную кампазіцыю твора — чытачу ўвесь час даводзіцца складваць пазлы ў галаве, каб судзіць тых ці іншых герояў з асноўнай

сюжэтнай лініяй. Гэта складана, нязручна, але і цікава адначасова. На пачатку твора вылучаюцца дзве сюжэтныя лініі: адна факталагічная, другая — насычаная мастацкімі апісаннямі і разважаннямі. Паступова дзве лініі злучаюцца ў адну, і дзеянні разгортваюцца ў «агульным полі».

Ягдкаманды (паляўнічыя каманды) — гэта групы, створаныя немцамі, якія дзейнічалі пад выглядам партызанскіх брыгад ці чырвонаармейцаў. У іх задачу ўваходзіла выяўленне і зніччэнне невялікіх партызанскіх груп, галоўным чынам падрыўнікоў і разведчыкаў, а часам і малых атрадаў народных месціцаў. Не грэбавалі дзікія паляўнічыя забойствам людзей, толькі падазраваных у сувязях з партызанамі і падпольшчыкамі. Ягдкаманды складаліся ў асноўным са здарнікаў і крымінальных элементаў. Абаязковай умовай была прысутнасць аднаго або двух немцаў, снайпера, радыста, не менш за двух добра навучаных падрыўнікоў, некалькіх кулямётчыкаў. Як правіла, у такіх групах налічвалася ад шасці да пятнаццаці чалавек.

У выпадку выхаду на вількія партызанскія атрады ягдкаманды выдавалі іх месцазнаходжанне па радыё карным атрадам СС або вайсковым злучэнням. Асобнай задачай дзікіх паляўнічых была дыскрэдытацыя партызан у вачах насельніцтва акупаваных абласцей шляхам бессаромнага рабавання, разбою,

забойстваў і згвалтавання жанчын. У першыя гады вайны ягдкаманды знішчылі больш за палову савецкіх РДГ. Дарэчы, самі ягдкаманды і іх кіраўнікі называлі сябе сімвалічна — «Вільдшвайн» («Дзікі кабан»), «Шварцэррад» («Чорны груган»), «Вепр», «Грош».

Пастка на дзікіх паляўнічых — гэта спецыяльная аперацыя партызанскага атрада супраць буйной ягдкаманды, якую ўзначальваў так званы Вепр. Нягледзячы на тое, што аўтар не прыпраўляў аповесць інтрыгамі і закручаным сюжэтам, чытаць пра аперацыю дастаткова цікава. Ты быццам хвалюешся за галоўных герояў, але інтуітыўна ведаеш, што ўсё скончыцца добра. Інакш твор меў бы іншую назву.

У аповесці прысутнічаюць і станоўчыя, і адмоўныя героі. К. Нілаў не пакінуў чытачу магчымасці раскрыць, да якой групы адносіцца той ці іншы персанаж. Відавочны прыклад гераізму падлеткаў Генкі і Жоркі. Хлопцы імкнуліся далучыцца да партызанскага атраду і займаліся збіраннем, хаваннем зброі, кропкава знішчалі захопнікаў. Каларытныя вобразы жанчын, што засталіся на акупіраванай тэрыторыі: яны хаваюць сваіх дачок ад згвалтавання, а для партызан не шкадуць апошні кавалак хлеба ды сала. Праз шматлікія дзялогі аўтар паказвае яскравую і жывую мову герояў, што дапамагло пры раскрыцці іх вобразаў.

Констанцін Нілаў у творы «Пастка на дзікіх паляўнічых» выступае як дакументаліст: аповесць нагадвае дакументальную стужку, хоць выданне вызначаецца як мастацкае. Аўтар аддае большую перавагу факталагічнасці, чым мастацкасці. Відавочна, што галоўнай мэтай пісьменніка было расказаць чытачу, што сабой уяўляюць ягдкаманды, і раскрыць сутнасць і ролю спецаперацый партызанскіх атрадаў па іх зніччэнні. Развіццё партызанскага і падпольнага руху на тэрыторыі Аршаншчыны і Шклоўшчыны аўтарам адлюстравана дакладна. Заўважана таксама спроба паглыбіцца ва ўнутраны свет на першы погляд адмоўнага героя — Лёнькі-бардоса. Аднак твору не хапае псіхалагізму, дэталізацыі і інтрыгі. Нягледзячы на гэта, пазнаёміцца з ім цікава і пазнавальна. Аповесць прадстаўляе чытаную глебу для розуму над суднясеннем мінулага з сучаснасцю.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Этымалагічныя эцюды*

3 кнігі «След самаеда»

Яма

На беларускай, рускай, украінскай, балгарскай *яма*, на польскай, верхнялужыцкай, ніжнялужыцкай, славацкай, славенскай, харвацкай *јама*, на чэшскай *јама*, на сербскай *јама*.

Суадносіцца з грэчаскім *αμη* ('рыдлёўка, лапата') і, судносячыся, даследчыкамі выводзіцца ад слова 'капаць', 'рыць'. Аднак насамрэч яно вытлумачваецца інакш і мае іншае паходжанне — самадзійскае. І калі знаходзіць суадносіны, то найперш яўна суадносіцца са словам 'Ямал' — найменнем паўвострава, якое на ненэцкай мове азначае літаральна 'канец зямлі': *я' мал* (я 'зямля', мал 'канец'). Ды яшчэ са словам *ям'* — 'мора; вялікая рака', чыя словаформа, пэўна, усечанае *я' мал* з той жа семантыкай.

Дык што, *яма* таксама 'канец зямлі'? У гэтых словах той самы толькі першы кампанент, — лексема *я*: ёю яны супадаюць, другі кампанент слова 'яма' лексема *ма* мае сваю семантыку, згодна з якой *яма* не канец зямлі, а заглыбленне ў зямлю, не пустата, а прастора, напоўненая зместам. Нара, бярога, логавя, схова — яе сінонімы, і той, хто мае да яе дачыненне, абірае яе, каб у ёй жыць і ў яе ўжывацца.

«Понеже от прирожения звери, ходящие в пустыни, знают ямы своя», — напісаў Францыск Скарына ў прадмове да «Кнігі Юдзіф». Для чалавека *яма* таксама была жыллом, была зямлянкай, і другі кампанент яе словаформы 'жыллёвы'. Гэта лексема *мя'*: на ненэцкай 'чум'. Першаформа слова 'яма' выяўляецца як *я' мя'* — 'жылцішча ў зямлі'.

Палессе

Вытлумачваючы назву тапоніма 'Палессе', яе звычайна выводзяць ад слова 'лес', ці ад 'балота', ці разам ад аднаго і другога, а марфему 'па' атаясамляюць з прыназоўнікам. Аднак у гэтай назвы самадзійская падаснова, і яна вытлумачваецца інакш.

Першым кампанентам у ёй з'яўляецца лексема *по'* (што яна азначае, дык гэта прамежак, адлегласць, *Zwischenraum*: так атэставаў гэтае слова знакаміты даследчык самадзійскай моў М. А. Кастэрн), другім кампанентам лексема *яха* (у роўнай ступені множнага ліку *еси'*, а з пратэтычным *л* — (леси')), і трэцім кампанентам выяўляецца лексема *я* (у значэнні 'месца, мясіна, тэрыторыя, рэгіён, край'). *По' леси' я* — край (тэрыторыя) міжрэчча: так сама вытлумачваецца 'Палессе'. Тапонім 'Палессе', калі ён не новаўтварэнне, гэта ўсё тое ж 'Палессе', адно з эпентэтычным дадаткам.

У «Эцыклапедычным слоўніку Бракаўза і Эфрона» ў дачыненні да Палесся зазначаецца:

«Гэтае слова, здавалася б, павінна азначаць край густалісты, насамсправа, па крайняй меры ў народным ужытку, значэнне гэтага слова не такое. Народ ужывае гэтае слова ў дачыненні да зах. часткі Арлоўскай губ. (пп. Бранскі і Трубчаўскі) і паўдн. часткі Калужскай (Жыздрынскі п.), дзе прастора палёў большая, чым лясоў, але блізка ад іх знаходзяцца амаль бязлесныя ўсходнія паветы Арлоўскай губ. — і якраз тут узнікла назва 'П.' для краю і 'палеха' для яе жыхароў».

Ёсць большыя і меншыя Палессі, маючы сваёй вотчынай тэрыторыю, дзе цячэ і з поўначы і поўдня ўбірае ў сябе рэкі Прыпяць, яно са сваёй назвай аб'яўляецца ў Расіі, Украіне, Польшчы і стасуецца як да разлеглых абсягаў (забалочаных і не забалочаных), так і да паселішчаў: ім атэстоўваецца міжрэчча і пэўнае месца ў ім. У словаформе назвы 'палеха', якую згадваюць Бракаўза і Эфрон, і этноніма 'палыкі' прысутнічае 'міжрэчча'.

Паставы

Найменне 'Паставы' для тутэйшага вуха гучыць ладна і складна, вымаўляецца нязмушана і натуральна ўпісваецца ў фанетыку і марфалогію беларускай мовы і, шырэй, славянскіх моў. Версія, што яно вытлумачваецца, выводзіць яго альбо ад слова 'пастаў', што азначае спаруду, збудаванне, а таксама мукамольныя жорны, альбо ад слова 'стаў', што азначае запруду, альбо яшчэ ад літоўскага слова 'pastovis', атэстоўваючы ім месца ў рацэ, дзе застаіваецца вада.

Паставы ўваходзяць у цяперашняе бытаванне з глыбокай даўніны, уваходзяць разам са сваім найменнем.

Археалагічныя раскопкі, што вяліся ў межах горада, выявілі каля возера Задзеўскага сляды паселішча, што адносіцца да эпохі неаліту і датуецца канцом III — пачаткам II тысячагоддзя да н. э. Яго памеры прастакутныя: 20 на 50–70 метраў.

Аднак... «Нельга ўпэўнена сцвярджаць, што Паставы выраслі з паселішча на беразе возера Задзеўскае — вельмі верагодна, што 'сэрцам' старажытнага мястэчка ўсё ж стала адметная паўвыспа на беразе ракі Мядзелкі. Блакітная стужка прыгожым загінам ахоплівае даволі высокую і на сёння ўзвышша, якое ў даўнейшыя часы

Фота Кастуся Дробова.

Рыначная плошча г. Паставы.

магло быць натуральным сховішчам і месцам жыхарства мясцовага люду. Ёсць звесткі, што яшчэ ў сярэднявеччы паўвыста аддзялялася ад астатняй сушы каналам, утвараючы выспу. Дарэчы, у гістарычных дакументах XVI—XVII стагоддзяў гэтае месца называецца Гарадзішча або Востраў», — выказвае сваё меркаванне пісьменнік-краязнаўца з Пастаўшчыны Ігар Пракаповіч.

Меркаванне слушнае, і назва айконіма пацвярджае і паглыбляе яго. Першымі жыхарамі і заснавальнікамі Пастаў былі старажытныя самадзійцы, яшчэ не распаўсюджаныя (ці, ва ўсякім разе, не так распаўсюджаныя, як цяпер) на суднаведныя роды і народнасці, і ў назвы самадзійскае ці протасамадзійскае паходжанне. Яе словаформа складаецца з двух кампанентаў — з лексем *постэ*, ці ў ранейшым напісанні *постэ*, што, захавваючыся ў лексіконе энэцкай мовы, вытлумачваецца як 'круг, шар, круглы, шарападобны', і лексема *ва'*, што на ненэцкай мове 'плот, агароджа, агароджанае месца'. *Постэ ва'*: 'месца, што агароджана наўкруг', 'узвышанае агароджанае месца' — так чытаюцца 'Паставы' і, чытаючыся, падказваюць, дзе яно, тое месца, якое некалі гэтак маркіравалася.

Найда, Ніда

Непадалёку ад Жыткавічаў, з другога боку, месціцца возера Найда; яно таксама асвоена протасамадзійцамі, і вёска, што мае такое ж найменне, абступае яго. Калі заснавалася паселішча, тады выснавалася і назва: яна суадносіцца з ненэцкім словам *няда(сь)* — 'жыць на адным месцы, аседла', так, на ненэцкай мове 'возера, на якім жыўць аседла', 'возера, дзе ловяць рыбу аседла', — *няда* то. Вёска Найдзёнавічы, што ў Стаўбцоўскім раёне, хутэй за ўсё, мае ў сваім найменні такую ж аснову. Такую ж аснову мае і вёска Нідзяны, што ў Астравецкім раёне, і мястэчка Нідзіца, што ў Польшчы, а таксама тыя айконімы, у якіх *няда*, займаючы статус прыназоўніка, стала ў словаформах найменняў афіскам, — Надзіман ва Уздзенскім раёне, Надзер'е ў Лыбодзікім і Пастаўскім раёнах.

Такую ж аснову мае і Ніда, што на Куршскай касе. Усяляючы гэты тапонім у граматыку прускай мовы, мовазнаўцы аднаходзіць яго першапачатковую форму, гэта *Neida*, *Naidē* ці *Neidē*, і выказваюць меркаванне, што ён паходзіць ад асабовага імя. Ды яшчэ выяўляюць верагодную сувязь з латышскім *nāids* — 'нязгода, нянавісць, варажнеча', *nāidoties* — 'варагаваць, жыць у разладзе'.

Альбо, апроч таго, знаходзячы тапонімы з такой ці падобнай асновай у іншых краях і рэгіёнах і бачачы, што яны прывязаны да вады, да ракі, судносячы іх са старажытнаіндыскім *nēdati* (*neideti*) — 'цячэ, плыве'.

Што да ракі, дык пэўна — яна цячэ, але паселішча, што на ёй, застаецца на месцы, і значэнне фарманта *няда* ва ўсіх яго граматычных кшталтах укладзена не ў плыннае, а ў аседлае, не ў рухоме, а ў нерухоме, не ў рэкі, а ў селішчы. Укладзена даўно — у часы, у якія протасамадзійцы былі першаадкрывальнікамі мясцовасці і краю.

Іпуць, Іпа, Днепр

Людзі, што, асвойваючы край, маркіравалі зямню паверхню і атэстоўвалі адметнасці ландшафту, былі словатворцамі. Яны мыслілі вобразна, і метафара была ў іх ужытку.

У гэтым пераконваецца, знаёмчыся з прыказкамі, загадкамі, чытаючы фразеалагізмы самадзійцаў. У гэтым пераконваецца, аднаходзячы найменні тапонімаў.

Рака Іпуць: у яе найменні два кампаненты. Першы — 'водны': на ненэцкай мове вада *и'*; другі — 'пазваночны': *пуд* — пазваночны слуп, хрыбет, стрыжань і наогул тое, што надае раўнавагу і на што абапіраецца навакольнае абсяг. *Нув' пуд* — так на ненэцкай мове называецца Млечны Шлях (дзе *пуд*—пучь, пучына), *поңса' пуд* — цеціва невада. Артыкулюючыся, цвёрдыя пярэднязвучны гук 'д' стаў мяккім пераднязвучным 'т'.

Іпуць — *И' пуд*: гэта тая водная жыла, да якой і злева, і справа збгаюцца рэчкі-прытокі, іх шмат, больш нават, чым у самога Жожа; гэта тая самая рака, названая метафарычна. І якраз з яе, з назвы ракі, гэтак атэставанай, а не з кораня старажытнаіндыскага слова 'rānthās', асяцінскага 'fandag', лацінскага 'rons', грэчаскага 'λόγος', і тым больш не з фінскага 'hurru', вынікла 'пучына' і вынік 'пучь' ('путь'). У колішнія часы ён найперш судносіўся з ракою і быў ракою.

І ўсё ж такі не рака Іпуць заслугоўвае такой (*И' пуд*) назвы ў першую чаргу, яна назвалася так па прыпадабненні, па згадку, потым, а першапачаткова гэтакую назву мела рака Днепр, Дняпро. Яна адзіная з усіх у тамтэйшым рэгіёне рэк, што бярэ на сябе і дзейніць ролю воднага хрыбта: ім лучацца Балтыйскае і Чорнае мора, і ўсе рэкі на ўсім яго больш чым двухтысячакіламетровым шляху нясуць яму свае дарункі. З гісторыі дайшлі яго колішнія назвы: Дьніпр'р (на стараславянскай), Барысфен (на старагрэчаскай), Данапр'с (на латыні) ды яшчэ Славутыч. У гэтай апошняй назве другім кампанентам выяўляецца лексема 'птыч', у якой гук 'п' згабляваўся і сцёрся, а вось як Днепр называўся ў дагістарычныя часы і называўся тымі, хто тады першымі асвойваў край, — пра гэта няма ніякіх звестак. На маю думку, ён называўся тады *И'пуд* ('Водны хрыбет') — назвай, якая ўбірала ў сябе атэстацыю і якую заслугоўваў менавіта ён.

Фота БелТА.

Рака Днепр.

Рэчка Іпа ў сваім найменні мае такую самую словаформу, але ў абкарнаным выглядзе: яна рэчка, што пачала забывацца на сваё паходжанне. Узбагаціўшыся пратэзай 'л', словаформа *ипа* прышлілася да дрэва — да ліпы. Іпа, Іпаўка, Іпкі, Іпня, Іпенка, Іпінянка, Іпавец, Іпіла Іпа ды Залатая Іпа — вось некаторыя найменні рэчак, у якіх яна прысутнічае як аснова; Белая Іпа, Высокая Іпа, Вялікая Іпа, Саска Іпа, Ліпна, Ліпня, Ліпны, Ліпава, Ліпавіцы, Ліпецк, Іпкі, Іпіняжка, Іпшчаны, Іпіншкі, Іпінкі, Іпінкі, Іпінь, Іпіні, Іпінчанка, Іпінчы, Іпінягі, Іпінякі, Іпінкунды, Іпінці, Іпінці, Іпінціха, Іпавец, Іпавец — вось найменні (не ўсе) айконімаў Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, у якія ўклалася словаформа *ипа*: яна 'рачная' і свецыцца, што там, дзе яна, ёсць (ці была) рака. У яе шырокі абсяг прысутнасці, так, айконім Іпск сустрэкаецца і ў назвах ляскаў у Беларусі, і горада ў Польшчы, гэта і верхнялужыцкая назва Ляйпцыга, літоўская *ипр* ('рака') ды латышская *ире* судноўваюцца з ёю.

* Працяг. Пачатак у №№ 24, 27, 30, 32, 36, 37, 40, 43 (2021 г.); №№ 3, 6, 10, 18 (2022 г.).

Анато́ль ЗЭКАЎ

* * *

Ты насцярожанасць дарэмную
на нейкі знішчы міг.
Невераемная-прыемная
аскома губ тваіх.

Іх п'ю, нібы ваду крынічную.
Без іх сасмяг даўно.
Хоць насцярожанасць не знішчана —
прыемна ўсё адно.

* * *

Сарвецца з неба золак знічкай
і пашыбуе напрасткі.
А нас з табой пакліча Крычаў
у густыя травы ля ракі.

Як дзеці,
будзем мы свавольцы,
ад пацалункаў зойме дух.
Я прамыяць любую волю
гатоў на рук тваіх ланцуг.

* * *

А ўсё ж каханне ёсць,
і часам прыкмячаеш:
яно, нібыта госяць,
на твой парог ступае.

Хоць так, як госяць, ты
яго і не чакаеш,
яно само заўжды
прыходзіць і, бывае,

такі адкрые дар,
дазэтуль невядомы,
што ўжо, як гаспадар,
сябе адчуе дома.

І з ім ты саўладаць
не можаш —
бачаць вочы! —
бо як яго прагнаць,
калі прагнаць не хочаш?

Словы

Словам штось занаравіцца —
уцякаюць нацянякі.
Хіба з імі станеш біцца,
заганяючы ў радкі.

Іх табе ўжо не адолець,
не сагнуць у гнуткі крук.
Словы выйшлі з-пад кантролю
і адбіліся ад рук.

Пасвавольць словы рады,
а ўжо ў тым, што ты не рад,
сам, аднак, і вінаваты —
дужа волі даў ім шмат.

* * *

Што пішацца —
усё застаецца,
але адно
заўжды хвалюе:

ці дойдзе ўсё-ткі
усё да сэрца,
ці ўскалыхне
душу людскую?

* * *

Я ў жыцці пакінуў след,
і, магчыма, будзе дадзена
з тытулам шаноўным «дзе»
мне дажыць яшчэ й да прадзеда.

І дажыць збіраюся ўпаўне
я з надзеяй, верай стаўшаю,
што яшчэ падораць мне
праўнікаў Мікіта з Машаю.

* * *

Чаўны маіх спрадвечных дум
гайдаюцца на хвалях часу,
і за сабой вядуць скрозь тлум,
і ў свой палон бяруць адроз.

Ад дум мне, пэўна, не ўцячы
і не схаваліца ў вербалозе.
Яны са мною і ўначы,
бо і мяне ў тым чоўне носіць.

Сярге́й ЧЫГРЫН

У гасцях у Льва Сапегі
ў Слоніме

Паклаў Статут перад вачыма
І гучным голасам сказаў:
— Тут пачынаецца Радзіма.
І каб Радзіму ты кахаў.
Жанчын кахаць можаш бясконца,

Але Айчыну — назаўжды
Павінен ты любіць, як сонца,
Як ў спёку кропельку вады...
Давай, сланімец, за Айчыну
Мы выйдем моцнага віна...
А потым выйдем за жанчыну —
Ачысім келіхі да дна...
Статут свяціў нам, бы ікона,
І падбадзёрваў піць віно...
А за сталом сам Леў натхнёна
Сабраў стагоддзі ў адно.
Здавалася, піць немагчыма —
Віно гарчэла, як палын...
Пілі раз дзесяць за Айчыну
І дваціць раз мы за жанчын!..

Апаліне́р

Апаліне́р збіраецца дамоў —
Да сваіх ліцвінак і ліцвінаў,
Да адной з найпрыгажэйшых моў,
Да краіны продкаў, да адзінай.

Пікасо пакліча і Русо —
На Літве яны ішчэ не гасцілі.
Будзе на радзіме сніцца сон,
Што дзяды Гіёма не даснілі.

Чамадан сабраў Апаліне́р —
Падарункі родным Кастравіцкім.
Ён ад маці павязе цяпер
Прывітанні і сябрам, і блізкім.

Да яго прыедзе Пікасо,
І Русо, магчыма, завітае...
Будзе на радзіме сніцца сон,
І ліцвінка-мама маладая...

Ры́жая

Цябе частую вішнямі
І позірк твой лаўлю.
А ты такая рыжая,
А рыжых я люблю.
І хоць у сэрцы лішняя —
Застанься, я маю...
За што, скажы мне, рыжая,
Такіх, як ты, люблю?!

Зэльвенскі кірмаш

А на зэльвенскім на кірмашы
Прадаюць вяскоўцы кашы,
Граблі ішчэ прадаюць і косы,
Каб збівалі халодныя росы.

І сярпы прадаюць, і сякеры,
Самаробныя клямкі на дзверы,
Прадаюць, бы ў мінулых стагоддзях,
І да іх мужыкі падыходзяць,
І жанчыны сярпы трымаюць,
Бы жніва залатога чакаюць...
І святлее ад гандлю кірмаш —
Бо святлейшага ў свеце няма.

Дождж

Пагавары са мною, дождж
Пра восень пазноў і вецер,
Пагавары пра холад, ноч,
Пагавары пра ўсё на свеце...
Ды ты не ўмееш размаўляць,
А толькі плачаш безупынку...
Кахаць не ўмееш і чакаць,
Стаяць з букетам на прыпынку...
Ты сумны, дождж, ты — абібок,
Гультай сусветны і самотны...
Прышоў у горад к нам здалёк,
Як кавалер нібыта модны...
Ідзі туды, адкуль прыйшоў,
З табой спаткацца не жадаем...
І дождж пачуў, і дождж пайшоў
Ад нас з самотай і адчаем.

Кацяры́на МІЗЕРЫЯ

* * *

Што можа быць лепей за роднае слова?
Што можа быць роднае песні мілей?
Магутная, вечная родная мова...
Нічога не будзе ў жыцці даражэй.

Што можа быць лепей за родныя спевы
У знаёмым лясочку зязюлі лясной?
Гучанне яе ў перашэптванні дрэваў
Ды ў ветрыка спевах ранняй вясной.

Што можа быць лепей за родныя гукі?
Што можа быць болей душы дарагім?
І каб гэты скарб перадаўся ўнукам,
Мы помніць павінны заўжды аб адным.

Няма такой мовы, няма і не будзе,
Якою мы зможам яе замяніць...
Я толькі з мальбою звяртаюся: «Людзі,
Не дайце нам роднае слова забыць!»

Пяшчотна той скарб у душы беражыце,
Які нам завешчаны продкамі быў,
З пашанаю родныя словы кажыце,
Каб роднае мовы народ не забыў!»

З любоўю да роднага слова

З любоўю да роднага слова,
З любоўю да роднай зямлі,
Да светлай, трывалай асновы,
Што колісь нам прадкі далі.

З любоўю да роднай мясціны,
Што недзе глыбока ў душы,
Да роднай ракі хуткаплынай...
Да краю, што разварушыў

У душы юнай хвалю пачуццяў,
Дыханне дуізунай вясны.
Мне б толькі той подых пачуць бы,
Які мне прыходзіць у сны.

Мне лепей у свеце не будзе
За мілы з дзяцінства куток,
Дзе побач дуізуныя людзі,
Дзе месціцца сэрца маё.

З любоўю да роднае мовы,
Да роднай крыніцы святой,
Да мілага роднага слова,
Да светлай Радзімы маёй.

Чараўніца

Не чараўніца, я толькі вучуся
Простымі словамі чуды здзяйсняць.
Каб пакланіцца сваёй Беларусі,
Зямлю сваю родную век услаўляць.

Не чараўніца яшчэ, але буду
Навукі чараўныя я спасцігаць,
Каб казкі казаць майму роднаму люду,
Каб сэрца Радзіме навечна дадаць.

Так, я пакуль яшчэ не чараўніца,
Але сэрца ўжо рвецца да родных мясцін,
Да родных вытокаў,
да роднай крыніцы,
На хуткіх рачулак пяшчотную плыць.

Не чараўніца, але абяцаю
Быць вернай дачкою Радзіме сваёй
І сэрца сваё назаўжды давяраю
Ласкавай матулі-зямельцы адной.

Не чараўніцай,
а простаай дзяўчынкай
Калісьці нядаўна прыйшла я ў свет.
І зорка зазляла ў тую хвілінку,
Анёла майго незямны запавет.

Не чараўніца, я толькі вучуся,
Але сэрца ўжо, бы агеньчык, гарыць.
Гарыць для адзінай маёй Беларусі,
Вось толькі бы раптам яго не згубіць.

Уладзімір ЛІПСКИ

Выхвацень — гэта вілчанік. Ім вухопліваюць з печы чыгуны з кіпенем, баршчом, кашай. З чым заўгодна.

Выхвацень — гэта і блінец, гарачы і пульхны. Яго можна выхапіць з патэльні ды сабе на талерку. А пасля, пахукаўшы на яго, умяць за мілую душу. Сабе на здароўе.

Выхвацень — гэта і чалавек, які ўмее і любіць нешта ўхапіць, выхапіць, прысёрбіць, збагніць, прысвоіць.

Дык і я такім сёння быў. На дачы выхапіў сярэд шэрых вербных галін дзюўкі сінчак. У чорных брыльках, жогтых камізэльках, яны цілінькалі-дзілінькалі. Ныйнакш, дамаўляліся хакацца, меркавалі, дзе гадаваць дзетак.

А побач, у сажалцы, кішма кішаць жабы. То кролем праплывуць, то замруць у доўгім чаканні, то найбольш дзядобляць з іх ускочыць на замаруду і ўхопіць кайф. Кіпіць жабіная сажалка!

На ўзлеску бачыў блакітныя вочкі вясны — пралескі. З мінулагадня, збучвалага лісьця весела ўсміхаліся сонцу і мне. Грэшна такіх веселуноў выхопліваць ад каранёў.

Коцікі на прыдарожным вербалозе, сарока з галінкай у дзюбе, зялёныя вытыркачыкі цюльпанаў, квоненькая руна на палетках, цёплы ветрык — новыя выхвачены вясновага дзьянька.

Пад перашэнт колаў машыны выхапіў з памяці Маму і Бацьку. Вучылі маўклівым позіткам, лагодай, дзягай, трапчачом, мацюком, просьбай, грозьбай. І во, бач, выкачаўся ад іх навукі, аблюдзеў.

Хай жа ніколі не стояцца вочы і душа працаваць выхвачэнямі!

Асцярожна бяру з шафы, як немаўля з льялькі, адзін з апошніх паэтычных зборнікаў Генадзя Бураўкіна «Жураўліная пара». Трымаю ў руках, як бы здароўкаюся, адчуваю цёплыя далоні шчыруна, жыццялюбю, аптыміста. З-пад яго акулараў пабліскаваюць промнікі ўзнёслай душы, вусны стрымана ўсміхаюцца: «Ну, вась і спаткаліся. Чытаў?» — «Чытаў, дарагі Генадзь, а цяпер вась закарцела зноў дачуць тваё сэрца...»

Адгортваю вокладку, чытаю Генадзевы словы. Пісаў чорнымі чарніламі, светлымі думкамі:

«Уладзіміру Ліпскаму, маладому і нястомнаму, як у прэсе, так і ў лесе. 24.XII.2004 г.»

І адразу натыкаюся на верш пра лес, грыбнікоў.

У нас была сяброўская кампанія, якой мы кожную восень ляцелі ў Коласаўскі лес, за Нёман, каля вёскі Магілёнае. Пабегаўшы з кашамі па бярэзніку, па вераску, па замшэлым сасоннічку, мы збіраліся каля вялізных камянёў, ускрай жыгнёвага палетка. Раскладвалі вогнішча. Зазіралі адзін аднаму ў кашы. Вось тады, відаць, і зарадзіўся гэты верш Генадзя Бураўкіна:

Вялізны кош бязлітасна пусты.
Хоць бы карэньчык зрэзаны — навокал...
Усе палянкі,

Душа крыляе ў днях памяці

Дзённік

Сцежкі
І кусты
Прасвечаны старанна
Хцівым вокам...

Прыпыніўшыся вокам на маім кашы, Генадзь Мікалаевіч выгуквае на ўсё ўзлесце:

— Во ў каго, у Валодзі Ліпскага, вучыцца збіраць грыбы!..

Пад схіл нашага вогненнага застолля першай любі сярб уручае мне кавалачак пакойкі. А на ім лясным, паходным почыркам — паэтычны экспромт Бураўкіна:

Тут нават Лынькоў і сам Куляшоў
У лесе блукалі б дарма.
Калі Ліпскі прайшоў
І грыбоў не знайшоў —
Дык, значыць, іх тут і няма.

Хіба можна такое забыць! Не помніць! Не цаніць!

З аловачкам няспешна цераблюся па старонках паэтавай споведзі. Адчуваю яго непакой, збалелае сэрца, мудрыя думкі. Усё гэта цяпер, калі паэта няма сярэд жывых, як заповіт, перасцярога і наказ. Яго пажаданні балюча адгукваюцца ў маёй душы.

Генадзь Мікалаевіч падказвае нам: «Жыві і радуйся, што ты яшчэ жывеш... Што твая душа яшчэ жывая... А дні пралятаюць, нібы неўтаймоўна каніцца...»

Паэта заўдзяж, колькі яго ведаў, хваліла будучыня нашай Беларусі, нашай мовы, культуры. Ён верыў у «вечны дух жытнёвы на жніве, у вечны пошук, вечнае сумленне, вечнае старых лясцоў дыханне і вечнае каханне...»

Дзякуй, дарагі Генадзь, за тваю Веру! Яна цепліць нас, жывых.

У вёсцы Зашыр'е, на Палессі, пачуў:
— Доўгажыхар — гэта той, хто ў любові не лянуецца...

Ленавацца ў вёсцы і сарамотна, і нягожа. Вось таму і цягнуцца адпрыроднік з усіх сіл, каб сваё было: шкварка — ад млюсіцы затраўка, чарка — ад суму ляркара, любавя — ад хвароб забава. Будзь ласы на свае каўбасы. Толькі не лянуйся!

Не лянуйся пазіраць у неба. І яно падорыць роздум: чаму ў ім сёння ані воблачка, а вялізны парасон, як вокам кінучы, цымяны, задумнены, насцярожаны?

Не лянуйся падысці да бярозы, палашчыць яе адбелены сарафан, напрасіць гаючага соку, і яна шчадротна падзеліцца з табой сваім вясновым напоём. Не лянуйся зямельку задобрыць, падшавяліць, укінуць у яе прагрэтае цела насення. І яна адорыць цябе.

У тым жа Зашыр'і, расказвалі, жыў Хведар гарбаты. Дык ён не паленаваўся ў вайну схаваць веласпед пад гной. Па частках схаваў. А як немцаў выгналі, сабраў машыну і едзе па вуліцы. У яго пытаюцца: «Дзе ўзяў?» — «У хляве». Шмат купцоў наляцела. Не прадаў, усім тлумачыў: «А на чым мне тады баб катаць?..»

Не лянуйся, і ў табе забродзіць паучцё, захочацца з неба дастаць зорку і падарыць адзінаму ў свеце чалавеку. Хай наступіць зорны час! Такой парой зачынаюцца дзёці і вершы.

Як жа хораша адчуў гэтую пару любові мудры класік беларускай літаратуры Змітрок Бядуля:

Дазволь цябе любіць, як кветачку на полі,
Як явар малады, што над ракой стаіць,
Як залатую птушчку, што жыве на волі,
Дазволь цябе любіць...

— Вой, братка Валодзя, ты — першы пісьменнік, якога бачу ў гэтым годзе! — такім радасным воклічам сустраў мяне Віктар Філімонавіч Карамазай.

Мы ў парку Перамогі, непадалёк ад дома Віктара. Сонечна. Цёпла. А мы ў куртках, кепках. Два сівыя галубы, якім хочацца быць гэтакімі ж шызымі ды вёрткімі, як тыя паркавыя галубы, якія круцяцца на таполях вакол нас.

— Я ж, панімаеш, во тут, у гэтым парку, жыў у родзіча. Тут вёска стаяла, хатаў дваццаць. Вой, Валодзя, я табе так скажу: час ляціць, як касмічная ракета, а ў мяне планаў яшчэ гадоў на дзвесце...

Віктар Філімонавіч распавядае пра аперацыю, якую яму рабілі шэсць гаўдзін. Пра слухаўку на вуху, пра слепату вачэй, як страціў і не аднавіў зубы, як стаў адзінкім у хаце, сярэд былых сяброў, таварышаў па Саюзе пісьменнікаў. А голас пры гэтым бадзёры. Смех Карамазавы звонкі, на ўвесь парк. З-пад акулараў бачны іскрыстыя вочы.

На адным дыханні прагаварылі тры гаўдзіны. І я па-новаму адкрыў Карамазаву — пісьменніка і мастака, бунтара і справядліўца, шчыруна ў сяброўстве і неўтаймоўнага ў пошуку сабе.

— Я, панімаеш, прыгадаваў свае даўнейшыя шэсцьдзясят гадоў. Маладыя пыталіся: як пішцаца, ці ёсць ужо лепшая кніга жыцця? Не памятаю, што ім адказаў, але цяпер, у свае восемдзясят сем, магу сказаць, што лепшыя кнігі я толькі што напісаў...

Віктар Філімонавіч дорыць мне новы раман «Мастак і парабкі» з абнадзейлівым пажаданнем «заўсёднай вясны ў жыцці і творчасці». І верыць, што самая значная яго кніга яшчэ наперадзе. Вучыцца маладыя!

Я прэзентаваў Віктару Філімонавічу свой раман «Цар» і малітвы «Памілуй і ўзвысь».

— Сёння ж пачну чытаць, — паабяцаў Карамазай.

А я да глыбокай ночы не мог адарвацца ад яго рамана пра мастака Мікалая Неўрава, сябра слінных жывапісцаў Сурыкава, Ропіна, Паленава, Васняцова, апошняга вясна якога прайшла ў вёсцы Лыскаўшчына на Магілёўшчыне.

Абнадзейлівы заповіт Карамазавы вычытаў у яго рамана:

«Кожнага генія не ўсе адразу прызнаюць. Прызнае час. Ён усіх і ўсё на сваё месца ставіць. І геніяў, і дурняў».

На адным з каналаў майго тэліка паказваюць вадаспадзі. Уключаю і наталююся.

Чую голас вады. Апавядае пра свой лёс: «Бягу, пане Ліпскі, з далёкіх-прадалёкіх краёў. Хто мяне запустіць — тайна. Куды спяшаюся — тайна. Што бачу — тайна. Няма калі супыніцца, задумацца, а вярнуцца да вытокаў — тым больш. Сустракаю камяні, высокія берагі. Паспяваю толькі паздароўкацца з імі. Такая доля мая. Бягу, не ведаю навошта...»

І думкамі вяртаюся да сябе. Куды сам спяшаўся ўсё жыццё? Каб хутчэй вырасці з малышовых штанцоў. Каб хутчэй школу закончыць. Каб хутчэй свае грошы зарабіць. Каб хутчэй стварыць сям'ю, займець спадчыннікаў. Каб хутчэй збудоваць сваю хату. Каб хутчэй набыць сізіву, хваробы... І растварыцца сярэд пенсіянераў?..

Дык і вада з вадаспада ляціць удалычынь, каб пашумецца, пагаманіць, пабэдзёрыцца на жывой прыродзе. Пасля

ўпасці ў абдымкі да мора. Зліцца з ім у адно цэлае. Хто згадае вадаспад, які паджывіў высозную марскую хвалю?

Чую ў вадаспадзе не толькі гоман, а і песні вады. У іх — усе ноты, з якіх творцы складаюць мелодыі на розны густ. О, чуо трагічны плёскач падаючай вадзяной лавы. Ён змяняецца гукамі белых клавій-грабянёў, якія цалуюцца з сустрагенымі валунамі. Далей вада сцішваецца, узіраецца ў высокае неба, нізкія воблакі. І я, здаецца, бачу свае Шоўкавічы каля вірлівай рэчачкі Стৌпінкі...

Божа мой, гляджу на вадаспады і душа мая гамоніць, спявае, крыляе ў прастору памяці. І не трэба мне праграм, дзе балбатня вяздоўцаў, шоўменаў ды розных прагнастаў, якія нібыта ведаюць усё на свеце.

Васіль Вітка пачынае сваю кнігу «Азбука душы» прызнаннем:

«На старасці год упэўніўся, як многа я страціў ад таго, што не веў дзённіка. Хача б у самымя напружання і найбольш цяжкага гады жыцця...»

Вядзенне дзённіка мае тую каштоўнасць, што ты заўсёды з дня ў дзень не толькі асэнсаваш перажытае, убаचनाе, але і трымаеш руку ў форме, як скрыпач або п'яніст...»

На кнізе — аўтограф Васіля Віткі: «Дарагому Уладзіміру Сцяпанавічу Ліпскаму, майму сабрату па службе дзеціям. 29.12.1988 г.»

У Музеі гісторыі беларускай літаратуры адкрылася выстаўка «Васілю Вітку — 110 гадоў». Яе назвалі «Вясёлкі» вітаю прылёт». Было нямаля шчыруноў, якія шануюць дзіцячага класіка. Я назваў сваёго куміра чалавекам-планетай, народным пісьменнікам. І сарваў апладысменты музейнай залы. Іх чулі і ўсміхаліся з партрэтаў бацькі Цімоха Васільевіча, сам Вася Вясёлкін — герой часопіса, юбіляраў папелчнікі — Янка Маўр, Сяргей Грахоўскі, Алесь Пальчэўскі, Эдзі Агняцет, Артур Вольскі, Еўдакія Лось, Анатоль Грачанікаў...

Былі журналісты, тэлекамеры, радыёмікрафоны. Былі землякі са Слуцка, дзе ўшаноўваюць Васіля Вітку па-людску. Былі ўлюбёнцы ў мудраца з бібліятэкі імя Васіля Віткі. Былі лаўрэаты прэміі Васіля Віткі пісьменнікі Віктар Шніп, Міхась Пазнякоў...

Дарагі Цімох Васільевіч, паверце, сёння Вы прыстойна ажывілі Музей гісторыі беларускай літаратуры. Слава Вам і сардэчна памяць! На стэндзе «Азбука Васі Вясёлкіна» я падабраў літары і выклаў пажаданне Вам: «Жывіце вечна».

Вестка аб Віткаўскім свяце ў музеі абляцела інтэрнэт. Сказалі сваё слова музейшчыкі, журналісты, фотамайстар Юрый Іваноў. Чытайце, зайздрысціце: Вітка жыві, жыве і будзе жыць!

Закончу сваё прызнанне ў любові да Віткі яшчэ адным яго запісам у дзённіку:

«Учора вечарам пачаўшы, сёння раницаю скончыў чытаць «Канька-Гарбунка». Чытаў, сорамна прызнацца, першы раз у жыцці... Так, сам складаючы казкі, на старасці год з дзіцячым захапленнем і радасцю адкрываў дзівадзіўнае народнай паэзіі, якую жыў змалку дзець...»

Не стомімся адкрываць адзін аднаго, а наймацей — самога сябе. І ў гэтым, веру, падмогуць нам асабістыя дзённікі. Штурхаю выдаўцам сваю ідэю — распацаць серыю «Дзённікі». Яны стануцца самым запатрабаваным чытвам. У гэта верыў Васіль Вітка!

Карпілаўка — вёска творчая

«Жыву зімой у Мінску, летам — у Карпілаўцы», — сведчыць у аўтабіяграфіі «Увесь я тут» Сяргей Давідовіч. Карпілаўка Лагойскага раёна — малая радзіма паэта, мастака-жывапісца. Некалі гэта была «вёска прыгожая і слыная». Праўда, колішняя «прыгажосць» яе засталася ў мінулым, бо ў гады Вялікай Айчыннай вайны яна была спалена

так і ў спавядальных, калі на першы план выступаюць аўтарскія развагі і абагульненні. Свет лірычных герояў багаты і шматгранны. Адно прывабліваюць сваёй маральнай чысцінёй і актыўнай грамадзянскай пазіцыяй. Іншыя паўстаюць як антыподы першым. Ды ўсё адно яны не адштурхоўваюць ад сябе, а прымушаюць зразумець, што немагчыма пэўныя паводзіны чалавека, яго лёс прычасцаць пад адзін грабянец.

хоццаца, а ўсё гэта і на роздум выклікае. Тое ж тычыцца і аповесці «Рыбалка з салотам». Надзіва прывабным атрымалася асноўны персанаж твора, найперш рыбак Язэп Шыцік, які «быў добра вядомы не толькі аднавяскоўцам, але і ўсім навакольным жыхарам як гарачы прыхільнік і заступнік прыроды і ўсяго жывога ў ёй. Таму і на рэчку, хоць і быў зяйдлым рыбаком, не дазваляў сабе браць больш як адну вуду».

Глыбокі сэнс набывае казка «Больш», у якой пры ўважлівым чытанні можна знайсці элементы прытчы: «Здавён-здаўна, з незапамятных часоў, жыве на зямлі Больш. Звычайна Больш, з якім і сёння амаль кожны чалавек ва ўсім свеце блізка знаёмы. О, як было б добра не сустракаць яго, не ведаць і ўвогуле забыцца, што ён існуе». Толькі гэта немагчыма. Таму і стаўленне да Болю адпаведнае. Калі захацеў ён пераначаваць, гаспадар хаты,

немцамі і адраджэнцаў у поўную сілу не здолела». «Яе пасляваенную ўтульнасць і натуральнасць знявечылі нязграбныя сучасныя пабудовы дачнікаў, якіх не цікавіць гісторыя гэтай зямлі». А цікавіць павінна, бо «...у розныя часы яе наведвалі Янка Купала, Максім Багдановіч, Зоська Верас, Уладзіслаў Галубок, Язэп Лёсік і іншыя вядомыя постаці таго часу!» «Усё гэтае сурор'е знакамітасцей дапаўняе волат беларускай літаратуры Антон Іванавіч Лявіцкі (Ядвігін Ш.), які доўгія гады жыў у Карпілаўцы». Годна прадаўжае літаратурную відомасць вёскі сам Сяргей Фёдаравіч.

Пасля заканчэння школы не спяшаўся атрымаць сярэдняю спецыяльную альбо вышэйшую адукацыю. Працаваў у родным калгасе. Аслужыўшы ў войску, уладкаваўся шаферам у Мінску. Тады модным лічылася накіроўваць лепшых працаўнікоў на службу ў міліцыю. А якое такім ён і быў, то яму і карты... Прабачце, баранку ў рукі. «Круціў» яе ў званні сяржанта міліцыі. А які салдат ці сяржант не марыць стаць генералам? Паступіў на завочны факультэт Вышэйшай школы Міністэрства ўнутраных спраў БССР. Да палкоўніка даслужыўся.

Новая паласа ў жыцці пачалася, калі Сяргей Фёдаравіч актыўна заняўся грамадскай работай. У 1990 годзе быў абраны ў Вярхоўны савет БССР, дзе ўзначальваў Пастаянную камісію па пытаннях галаснасці, сродкаў масавай інфармацыі і правоў чалавека. З'яўляўся членам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь. Але такія адказныя пасады не перашкаджалі творчай працы. Амаль адначасова быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў Беларусі і Саюз беларускіх мастакоў: у 1994 і 1995 гадах. Першую кнігу паэзіі «Спасцігнуў я тайну» выдаў у 1991 годзе. Следам з'явіліся наступныя. Так плённа пісаў, што збор твораў складаецца ажно з 16 тамоў. Вядомы таксама і як паэт-песеннік. У розныя гады з ім супрацоўнічалі Ігар Лучанок, Уладзімір Буднік, Яўген Глебаў, Эдуард Зарышкі і іншыя знакамітыя кампазітары. Па яго сцэнарыі пастаўлены фільм «Свежына з салотам».

Люстэрка жыцця народнага

Як паэт большага поспеху дасягнуў у жанры пазмы. Прызнаецца, што падхваціў працаваць і далей неманіта ў гэтым кірунку Кастусь Жук, які з'яўляўся рэдактарам кнігі «Люстэрка лёсу» (1994). Піру Сяргея Давідовіча належыць 121 паэма. Безумоўна, не ўсе яны аднолькавай мастацкай якасці. Ды гэтым не могуць пахваліцца нават самыя знакамітыя пісьменнікі. Адно несумненна: лепшыя — гэта набыткі ўсёй сучаснай беларускай паэзіі.

Адлюшчана ўспружана Сяргей Фёдаравіч адчувае сябе як у сюжэтных творах,

З людзьмі і сумленнем у згодзе

Паэмы Сяргея Давідовіча — гэта мастацкае перасэнсаванне жыцця самога паэта і блізкіх яму людзей. А яшчэ — гэта адлюстраванне важных момантаў з жыцця ўсёй краіны. І той неабяжытай, што некалі была роднай усім нам, і цяперашняй. Па тэрыторыі меншай, але адначасова, калі добра падумаць, і куды большай для аўтара.

Падобная думка ці не ўпершыню загучала ў паэме «Люстэрка лёсу», прысвечанай бацькам паэта. Эпічны размах твора дазваляў аўтару ўдала судзіць розныя часавыя пласты, а праз іх засяродзіцца на лёсавызначальных момантах у жыцці народа. Гэта сапраўды свайго роду люстэрка, у якім, як у шырокай панараме, паўстаюць усе радасці і беды, што напаткалі і Карпілаўку. На жаль, бед часам было болей, чым радасці. Ды землякі паэта, які і ўвесь беларускі народ, выстаілі. І ў Вялікую Айчынную вайну, і ў іншы віхурны час, хай сабе і не звязаны з ваяннымі нягодамі. Гэтым болей за Бацькаўшчыну праякнута паэмы «Хатыні вечныя званы», «Курapatы», «Малая Радзіма» і іншыя. Аднак найперш — гэта любоў да малой Радзімы. Нават тады, калі аўтарскія развагі і не надта радасныя («Зона»), абавязкова ёсць месца найбольш запаветнаму. Прамаўляецца тое, ад чаго становіцца спакайней на душы. Пачатак паэмы — шчырае заміланне роднымі мясцінамі, якое чалавек сумленны і адкрыты праносіць у сэрцы праз усё жыццё.

Адна з паэм называецца «Цішыня»: «Пасля стрэсаў нервашкодных, // Пасля грукатнага дня, // Як паветра, неабходна // Лекавая цішыня». Такую лекавую цішыню, заспакоенасць даюць і паэмы Сяргея Давідовіча, у якіх моцныя лірычныя матывы. Жыццярадаснасцю, аптымізмам вызначаюцца і гумарыстычныя творы. Але гумар у іх не зласлівы, а тонкі, дасціпны, часам і з хітрынкай. Па-сапраўднаму народныя. У рэчце рэшт такі, якім і вызначаюцца беларусы. Яны і пасмяяцца ўмеюць, і пакпіць з каго-небудзь пры нагодзе не адмовацца, але рэдка калі бываюць зласлівымі.

З натугі без халтуры

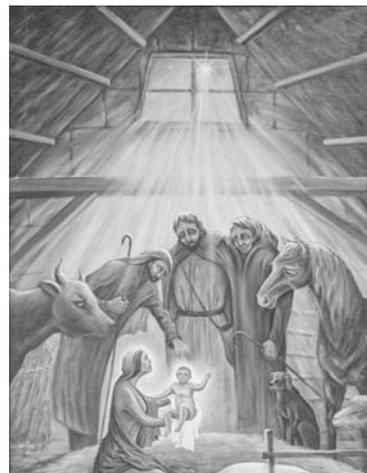
У кнізе «Развод па-славянску» хораша раскрыўся талент Давідовіча-празаіка. Назву ёй дала аднайменная аповесць, дзеянне якой адбываецца ў вёсцы Траянка, што знаходзіцца на сумежжы трох былых саюзных рэспублік. У першыя постсавецкія гады ў ёй здарылася неверагоднае: «Прыкладна на сто першай серыі мексіканскага тэлефільма «Секс без грыму» і на дзевяноста восьмай серыі бразільскай тэлеатруты «Любоўная ваханалія» мясцовыя бабы ўсіх узростаў сцімлі, што на свеце ёсць паголеныя, ласкавыя мужчыны, апранутыя ў модныя смокінгі, а не ў падраныя ватуўкі і стаптаньня, у гнаі боты. Яны, бабы, былі ледзь не забытыя напавал, калі даведаліся, што ад гэтых аслепляльных мужчын не пачуеш п'янай ляяні, не скупіш «ліхтара» пад вокам, што побач з імі не верне нос ад страшэннага перагару». Узбунтаваліся жанчыны, захацелася ім... людзьмі звацца.

Народжанае багатай фантазіяй пісьменніца было ў многім схопана з тагачаснай рэчаіснасці, а напісана так па-майстэрску, што не толькі смяяцца

У кампазіцыі твораў удала ўводзіцца нейкі цікавы эпізод, вакол якога і разгортваецца дзеянне. У апавяданнях жа шмат значаць і назвы: «Маўтлі», «Шык і шшык», «Двойчы падкідыш», «Гасцінцы на той свет», «Трыфан і чыкагская мафія», «Водаўстойлівая вош», «Хітрыкі вакол паўлітрыкі»... Напісана найчасцей, як кажуць, з натугі. А каб яшчэ больш заінтрыгаваць, у сюжэт абавязкова ўвядзена тшосці сваб. Аднак калі Сяргей Давідовіч і абмяжоўваецца толькі падгледжаным у жыцці, не пераходзіць да абагульненняў, ён дасягае многага.

Хто казкі чытае, жывую душу мае

Добра ведае Сяргея Фёдаравіча і дзятва. Дарэчы, у творы «Дзівос з дзівосаў» вуснамі галоўнага героя Трахіма аўтар выказвае сваё стаўленне да казкі як да літаратурнага жанру: «Можна нават праводзіць своеасаблівы тэст на выяўленне людзей з жывой душой: чытае сталы чалавек казкі, значыць, душа ў яго жывая. Не чытае — лепш абысці такога за вярсту. Дзяцці правараць не трэба — ва ўсіх іх душы светлыя і жывыя». Адзін з аднавяскоўцаў запярэчыў: «Ну, не чытаю я казак! Дык што, бегчы ад мяне?» Трахім на гэта зрагаваў так: «Бегчы не трэба... А пашкадаваць не пашкодзіць, бо тваё маленства ў табе памерла. Старасць не рызык»

Сяргей Давідовіч «Раство Хрыстова».

падступнаца да таго чалавека, у душы якога працягваюць гукаць галасы маленства... Вось толькі дзівосаў у сучасным жыцці ўсё менш і менш, а без іх казкі дзяцінства ў душы пачынаюць цішыць».

Казкі Сяргея Фёдаравіча і піша з намерам, каб нават у душы дарослага чалавека не цішэлі галасы маленства. Для дзяцінства яго казкі — сапраўды дзівосы з дзівосаў. Нават пры пэўнай звыкласці тэматыкі, абавязкова пераважае нешта сваб, іншымі неасэнсаванае. Гэта прытым, што і назвы не такія ўжо і арыгінальныя: «Залатая рыбка», «Хто самы прыгожы?», «Сямёра казлянт і Воўк», «Кемлівы Заяц», «Заната хітрая Ліса», «Галоўнае багачце». У іх, як і ў іншых казках, кажуць словамі ўжо названага Трахіма, столькі «дзівосаў — паспявай толькі глытаць!»

у якую прасіўся, запярэчыў: «Толькі цябе і не хапала!» Але сьмочак Яначка ўгаварыў бацьку. Больш абрадаваўся і згадзіўся начаваць нават у душы хлопчыка.

Раніцай жа Яначка «адчуў дагэтуль невядомае ўнутранае хваляванне. Яго тшосці непакоіла. Нібы іншымі вачыма паглядзеў на людзей, на жыццё вакол і ўбачыў раней нябачанае». Больш паглумачыў хлопчыку, што адбылося: «Ты пуціў мяне пераначаваць, і цяпер я — больш тваёй душы». Спалохаўся Яначка, падумаў, што захварэў. Але Больш супакоіў яго: «Хворыя тыя, у каго душа не баліць, хто не бачыць і не адчувае чужога гора, хто не ведае: ёсць у яго душа ці не». Душа Яначкі, дзякуючы Болю, стала чуйнай і відучай. Такой, якой яна была ў нашых знакамітых папярэднікаў, а імёны іх Болю называе: Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, Ян Чачот, Ян Баршчэўскі, Адам Міцкевіч, Уладзіслаў Сыракомля...

За кнігі для дзіцяц Сяргея Фёдаравіч удастоены Нацыянальнай літаратурнай прэміі.

У захапленні быў і Жарэс Алфёраў

Час сказаць і пра Давідовіча-жывапісца, які плённа працуе ў розных жанрах. Па-свойму адметны яго пейзажы: «Вясна», «Курapatы», «Лагойшчына», «Карпілаўка». Актualityнасцю вызначаюцца творы з выразнай грамадзянскай пазіцыяй: «Трэба жыцьчы, Беларусь», «Мама-выратавальніца», «Чарнобыльская пастка», «Першамай-86»... Аднак з асаблівай любоўю Сяргей Фёдаравіч апавядае пра сваіх землякоў, у асноўным людзей сталага ўзросту. Піша іх выявы з гумарам, досціпам, што лішні раз сведчыць аб тым, якія яны па-сялянску мудрыя — сапраўдныя народныя характары. Такія карціны блізкія сваімі матывамі, светабачаннем і светаўспрыманнем да ісцінага мастацтва. А гэты кірунак, як вядома, у свеце вельмі запатрабаваны.

Персанальныя выстаўкі Сяргея Давідовіча з поспехам праходзілі ў Германіі, Латвіі, Літве, Польшчы, Злучаных Штатах Амерыкі. Асобныя аматары мастацтва ахвотна набывалі яго творы для ўласных збораў. Адна з карцін трапіла і ў калекцыю прэзідэнта ЗША Джорджа Буша-малодшага. Шмат пра што гаворыць і тое, што імя Сяргея Фёдаравіча занесена ў 80-томную сусветную энцыклапедыю «Мастакі ўсіх часоў і народаў».

Жывучы з Богам у сэрцы, у сваёй творчасці Сяргей Давідовіч не абыходзіць і рэлігійную тэматыку. А з блашавання Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага, Патрыяршага экзарха ўсяе Беларусі Філарэта распісаў купалы новага храма ў гонар святых апосталаў Пятра і Паўла ў вёсцы Жукаўка Мінскага раёна.

Аб тым, наколькі запатрабавана творчасць Сяргея Фёдаравіча як жывапісца і скульптара (гэты від мастацтва яму таксама не чужы), сведчыць яго Мастацкая галерэя ў Лагойску, ад адкрыцці якой паклапанялася раённая і абласное кіраўніцтва. Канешне, прынята пад увагу тое, што ён ганаровы грамадзянін Лагойска і Чалавек года Міншчыны. Сярод наведвальнікаў быў і лаўрэат Нобелеўскай прэміі Жарэс Алфёраў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ
Фота Кастуся ДРОБАВА

«А звярнуцца мне няма да каго...»

Гэта быў дужа складаны чалавечы лёс. Далёка не кожнаму выпадае прайсці па жыцці з такімі цяжкасцямі і непамыслотамі, пераадолець іх і, дзякуючы сваім светлым памкненням і высакародным справам, самаадданаму служэнню грамадзянска-патрыятычнаму абавязку, пакінуць па сабе прыгожы, яркі след. Паэту, перакладчыку, краязнаўцу, асветніку Пятру Бітэлю гэта шмат у чым удалося.

Пятро Бітэль.

Знаходзячыся ў зняволенні, у неспрыяльных для літаратурнай работы ўмовах, Пятро Бітэль здзейсніў творчы подзвіг — пераклаў на беларускую мову знакамітыя паэмы Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш», «Конрад Валенрод» і «Гражына». Натуральна, пісьмовыя прылады мець у лагеры забаранялася, таму ён пісаў самаробным алоўкам з алавага дроту на парожніх папяровых мяшках з-пад цэменту. Пазней з дапамогай вольнанаёмных яму ўдалося здабыць сапраўдны аловак, сшытак і нават пяро. Не было чарніла, таму выкарыстоўваў зялёнку, якую яму тайна ахвяравалі сябры-зняволеныя з медсанчасці. Пісаў пасля адбою, па начах, хавуючыся ад пільных наглядчыкаў. Неаднараза за гэта трапіў у карцар.

Пераклад паэмы «Пан Тадэвуш» П. Бітэль некалькі разоў пераслаў у Мінск, у Саюз пісьменнікаў БССР. Тут ім зацікавіўся Максім Танк, які шмат што пераняў з духоўна-мастацкага вопыту выдатнага польскага рамантыка, сам перакладаў яго творы. Паэт быў здзіўлены высокім узроўнем работы П. Бітэля, тым, што яна ажыццяўлялася ва ўмовах папраўча-працоўнага лагераў, і 3 снежня 1955 года адлучыўся на пераклад кароткай станоўчай рэцэнзій, якую паслаў у Сібір на адрас начальніка лагера.

У рэцэнзій, у прыватнасці, гаварылася:

«По поручению секретариата Союза Писателей Белорусской ССР я ознакомился с белорусским переводом т. Бителя П. И. известной поэмы Адама Мицкевича «Пан Тадеуш».

Несмотря на то, что отдельные места еще требуют некоторой доработки и поправки, в основном переводчику удалось передать на белорусском языке неповторимую прелесть этого классического произведения польской и мировой литературы.

Перевод поэмы сделан на высоком художественном уровне и является одним из лучших переводов этой поэмы Адама Мицкевича. Максим Танк».

Няма чаго і казаць, што лагернае начальства было моцна здзіўлена гэтым дакументам. Яно і ўявіць не магло, што ў іх знаходзіцца такая самавітая асоба.

Што датычыць М. Танка, на той час галоўнага рэдактара часопіса «Польмя», дык ён нават выношаў планы надрукаваць у выданні гэты пераклад. 13 чэрвеня 1955 года паэт занатаваў у сваіх «Дзёніках»: «Быў у А. Д. Рудака па справе рэпрэсіраванага П. Бітэля — перакладчыка твораў А. Міцкевіча. Характарыстыка, якую даў Аркадзь Дзянісавіч П. Бітэлю ("чалавек з такой забытанай біяграфіяй, што яго нельга друкаваць"), перакрэсліла нашы намеры даць у часопісе "Польмя" яго пераклад "Пана Тадэвуша". Параіў узяцца за новы пераклад, а гэты здаць у архіў СП».

Рэцэнзія М. Танка надала П. Бітэлю смеласці і праз пэўны час ён паслаў у Мінск на разгляд паэта свае вершы, а таксама пераклад паэмы А. Міцкевіча «Гражына». Пра гэта сведчыць яго ліст ад 23 лютага 1956 года. «Паважаны Гр. Рэдактар! — гаварылася ў ім. — Шчыра дзякую Вам за пісьмо і за твае заўвагі, якія Вы мне ў ім прыслалі.

Я зразумеў Вас і больш, апрача перакладаў, нічога пісаць не буду. Лічу патрэбным сказаць, у парадку выяснення, што верш "3 далёкіх успамінаў" не быў задуман, як лірычны, а з'яўляўся часткай даволі вялікага па аб'ёму твору. Прачытаўшы Ваша пісьмо, я пералегзеў яго яшчэ раз і ўкінуў усё ў печ.

Калі была атрымана Ваша рэцэнзія на пераклад "Пана Тадэвуша", тады радакцыя нашай лагернай газеты папракнула мяне, што я паслаў Вам рукапіс гэтага перакладу ні пераз яе.

Дзеля гэтага пераклад "Гражыны" я перапісаў яшчэ раз і перадаў ім. Мяне паведамілі пісьмом, што рукапіс адпраўлен у Мінск на адрас Саюза Сов. Пісьменнікаў для рэцэнзіі.

Калі атрымаеце гэты другі рукапіс, не гневайцеся на мяне, што я адно і тое ж пасылаю ў розныя месцы, а калі знойдзеце хвіліну часу, то прагледзьце і прышліце мне Вашы заўвагі, прашу Вас».

І далей: «Я закончыў яшчэ адну працу, не ведаю ці патрэбную для беларускай літаратуры, — пераклад паэмы А. Міцкевіча "Конрад Валленрод". Прашу паведаміць мяне, ці цікавіць Вас гэты пераклад і ці ёсць патрэбнасць высылаць яго ў Ваш адрас.

Апрача ўсяго гэтага ў мяне к Вам ёсць яшчэ адна просьба.

Калі гэта не будзе для Вас цяжарам, прышліце мне, калі ласка, аднатомнік твораў А. Міцкевіча, які вышаў на беларускай мове з прычыны яго юбілею; я не ведаю зараз куды ў гэтай справе звярнуцца.

Хацелася б мне таксама мець змястоўны слоўнік беларускай мовы, але не ведаю, ці гэты маецца ў продажы. Калі гэткага няма, дык можа ёсць хоць руска-беларускі. Прашу накіраваць наложным плячкаю, я аплачу пры атрыманні.

Вельмі цяжка працаваць без ніякіх дапаможнікаў».

Як паказваюць факты, М. Танк з увагай аднёсся да просьбаў П. Бітэля. Прама на лісце зняволенага яго рукой пазначана: «Паслаў кнігі 16/III.56 г. М. Т.»

Шмат у чым паказальным з'яўляецца ліст П. Бітэля ад 4 красавіка 1956 года «Паважаны Грамадзянін Рэдактар! — пісаў ён М. Танку. — Атрымаў я абедзве Вашы бандэролі. Шчыра, шчыра дзякую. Прызнацца, я ўжо пасля, раздумаўшыся, шкадаваў, што выслал Вам пісьмо з просьбай прыслаць кнігі, бо яны маё з Вамі знаёмства, ані сучаснае становішча не ўпаўнаважвала мяне на гэты крок. Я паступіў бястактна і дзеля гэтага быў амаль упэўнены, што Вы маеі просьбы не выпяніце. Тым большай была мая радасць, калі мяне паведамілі аб прыбыцці бандэрэляў і пасля, калі я разгарнуў іх. Вы — цудоўны чалавек! Вы адгавяеце чужыя думкі! Я не адважыўся папрасіць Вас прыслаць мне зборнікі Вашых апошніх твораў, а Вы гэта зрабілі самі. Не ведаю як Вам за гэта дзякаваць. З вялікім захапленнем ульбіўся я ў чытанне і выхадны дзень 1.IV.56 г. стаўся для мяне найпрыятнейшым выхадным за ўсе апошнія пяць "з гакам" год.

Тое, што Вы жахдалі самі апаляць вартасць кнігі і іх перасылкі, асмельвае мяне спадзявацца, што Вы не адхіляеце магчымасці нашай з Вамі ў будучым сустрэчы. Я лічу сябе Вашым даўжніком і для мяне будзе невымоўна радаснай магчымасць зрэабілітавацца перад Вамі ў якой-бы ні было форме.

Вершы Вашы зрабілі на мяне незабываемае ўражанне — усе яны так прадуманы і так апрацаваны, што сапраўды трудна сказаць, што найбольш падабаецца. Асабліва я захоплены нечаканасцямі ў сюжэтах (Пісьмо піонеру, Шматкаляровыя алоўкі, Як вясна прыйшла і т. д.), а таксама арыгінальнасцю, ці мо, народнасцю формаў (Вяселле, Рэчанька, Ехаў Бай, Адлятаюць удалы журавы і інш.). Апрача ўсяго, і магчыма, што гэта самае вартаснае — вершы Вашы вельмі актуальныя (увесць час на пульсе жыцця) і ахопліваюць гэткую агромную тэматыку...»

Як вядома, 5 ліпеня 1956 года Пятро Бітэль быў «вызвалены са зняцям судзімасці» і вярнуўся на радзіму. Аднак уладкавацца на працу настаўнікам не здолеў — нідзе не бралі, і ён вымушаны быў зноў вярнуцца да царкоўнага сану. У верасні 1956-га П. Бітэль уладкоўваецца настаўніцтвам Крыжаўзвіжанскай царквы ў в. Галавачы Гродзенскага раёна, пазней служыць у Петрыкаве Гомельскай вобласці. У 1963—1974 гадах нарэшце працуе настаўнікам беларускай мовы і літаратуры, а таксама нямецкай мовы ў Вішнеўскай СШ Валожынскага раёна. Ва ўзросце 58 гадоў (у 1970 годзе) завочна скончыў філалагічны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага — установа, якой пазней будзе наддана імя Максіма Танка.

У больш позніх па часе лістах, адрасаваных М. Танку, П. Бітэль прасіў садзейняць ў выданні перакладаў твораў А. Міцкевіча, у пераараліцы і налічэнні пенсіі, інфармаваў паэта пра сваю працу настаўнікам школы, вучобу ў Мінскім педінстытуте і інш. «У сувязі з узнікненнем новага выдавецтва "Мастацкая літаратура", — пісаў ён, напрыклад, 17 чэрвеня 1972 года, — мне хацелася б даведацца, ці не павялічыліся шансы надрукавання маіх перакладаў А. Міцкевіча.

Якая Ваша нахонт гэтага думка? Прашу прабацьчына за дакучлівасць, але ж гэта справа ўсяго майго жыцця, хацелася б, каб шматгадовая праца не прайшла дарма, а звярнуцца мне няма да каго».

М. Танк дапамагаву П. Бітэлю ў выданні кнігі «Замкі і людзі», «Хата за вёскай», «Дзве вайны», паступленні ў Саюз пісьменнікаў БССР, дасылаў яму свае зборнікі вершаў, усяляк падтрымліваў і падбадзёрваў таварыша па прыя. Атрымаўшы адзін са зборнікаў народнага паэта, 4 чэрвеня 1980 года П. Бітэль пісаў яму наступнае:

«Глыбокапаважаны Яўген Іванавіч! Атрымаў ад Вас бандэролі. Шчыра дзякую. Цудоўная Ваша «Ave Maria» як па форме, так і па зместу! Віншую!

Гэта вельмі дарагі для мяне падарунак. Хацелася б падзякаваць Вам асабіта, ды на жаль, немагчыма трымаюць удому.

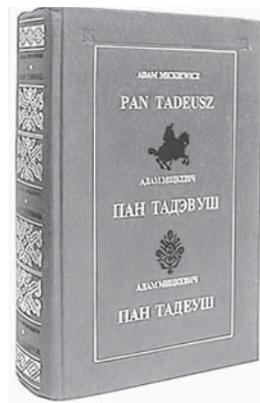
Яшчэ раз дзякую ад усёй душы і зычу Вам моцнага здароўя, доўгіх год жыцця і творчых поспехаў для ўзбагачэння нашай роднай літаратуры».

У 1978 годзе рашэннем Вярхоўнага суда БССР за адсутнасцю складу злачынства Пятро Бітэль быў цалкам рэабілітаваны.

Памёр 18 кастрычніка 1991 года.

Максім Танк і Пятро Бітэль былі «заходнікамі», прадстаўнікамі аднаго літаратурнага пакалення, аднагодкамі, але мелі розны грамадска-сацыяльны статус. М. Танк, вядомы і папулярны паэт, ардэнаносец, лаўрэат Сталінскай (Дзяржаўнай) прэміі СССР, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, галоўны рэдактар літаратурна-мастацкага часопіса «Польмя», належаў да эліты тагачаснага беларускага грамадства. Яго добра ведалі і высока цанілі партыйныя і дзяржаўныя кіраўнікі Беларусі — П. К. Панамарэнка, М. С. Патоліваў, К. Т. Мазураў, В. І. Казлоў, С. В. Прытыцкі, П. М. Машэраў і іншыя. П. Бітэль жа быў асуджаным, зняволеным, лагернікам, фактычна лічыўся дзяржаўным злачынцам, ворагам народа.

Сёння ўчынак, паводзіны, адносіны Максіма Танка да Пятра Бітэля, дапамога яму выглядаюць проста неверагоднымі. Яны назаўжды застануцца ў гісторыі беларускай духоўнасці як узор вялікай высакароднасці, чысціні і годнасці чалавечай маралі.

«Пан Тадэвуш» у перакладзе П. Бітэля.

Максім Танк.

Тэатральныя ўражанні

Першае каханне

У маім родным горадзе ўсяго 20 тысяч жыхароў, і прафесійнага тэатра ў ім няма. Калі стала студэнткай БДУ, даведлася, якое гэта дзіўнае месца — тэатр. У Мінску адкрыла для сябе новыя бакі складанага

Сцэна са спектакля «Дзікае паляванне караля Стаха».

і цудоўнага драматычнага мастацтва. Тэатр лялек, дзе пабачыла «Тарцюфа», паказаў, як моцна я памылялася, калі лічыла лялечныя пастаноўкі выключна дзіцячымі. Тэатр-студыя кінаакцёра пакарыў мяне сваёй прыгажосцю. У Тэатры беларускай драматургіі ад прафесіяналізму акцёраў перахоплівае дыханне.

«Дзікае паляванне караля Стаха» ў Тэатры юнага глядача — цудоўны твор беларускай літаратурнай класікі, перанесены на сцэну. Пачатак спектакля быў вельмі эфектны: усю залу накрыла густым «туманам», як і памесце Балотныя Яліны ў Караткевіча. Пасля такога інтрыгоўнага пачатку глядачы аказаліся ва ўладзе акцёраў. Дзякуючы кожнаму з іх дзеянне было захапляючым і дынамічным. Героям — Андрэю Беларэцкаму (А. Гладкі) і Надзеі Яноўскай (К. Крылова) — хацелася суперажываць.

Каярына КУРДО

Адчуванне роднага

Вяртацца дамоў. Такі родны выраз, што перадае столькі пачуццяў і ўспамінаў. Але сярод вытокаў у гарадской рэчыве вельмі цяжка адчуць гэтае роднае. А што наконі нашых дзядуль і бабуль? Іншым разам хочацца паслухаць іх рапаведы аб жыцці, але не заўсёды гэта атрымаецца. Чыйсьці ўвогуле ўжо няма на гэтым свеце. Таму монаспектакль РТБД «Беларусь. Дыдактыка» — менавіта тое, што дапаможа адчуць атмасферу беларускай вёскі, роднага кута. Спевы народнай артысткі Беларусі Тацыяны Мархель адрозны нагадалі мне расказы майго дзядулі пра часы яго маладосці, пра тое, як раней людзі жылі, якія былі традыцыі. Здавалася, што я сама перажывала ўсе гэтыя падзеі. І, мабыць, яшчэ мацней улюбiлася ў беларускую мову і беларускі народ. Бо народныя спевы, урнікі з фальклору і літаратурных твораў, якія гучалі ў выкананні актрысы, падаліся мне такімі прыгожымі, непаўторнымі, а галоўнае, роднымі. Калі Тацыяна Рыгораўна распавядала, якія высiлiя песні спявала яе маці падчас высiлiя дачкі, у зале смяiлiся ўсе. Пасля спектакля я яшчэ доўгі час была пад уражаннем.

Анастасія НІКАНОВІЧ

«Беларусь. Дыдактыка».

Прыгажосць не выратуе свет

Мяне прыцягнуў мінімалістычны стыль Марыуса фон Маенберга ў спектаклі Гомельскага маладзёжнага тэатра: адна дзея п'есы перацякае ў іншую без дзялення на сцэны. П'еса «Вырадак» адлюстроўвае жыццё сучаснага чалавека, захопленнага культурай спажывання. У што мы ператварыліся і куды ідзём? Столькі людзей знішчаюць сябе ў бессэнсоўнай пагоні за тым, што ўжо ёсць у кагосьці іншага.

Уразіла бліскучая ігра Сяргея Арцёменкі ў ролі Летэ. Яму па-майстэрску удалося стварыць вобраз таленавітага інжынера, які перастаў быць асобай і пераўтварыўся ў пасрэднасць. Для Летэ вестка аб уласнай пачварнасці становіцца непрыемным сюрпрызам, ён ніколі не адчуваў сябе не такім, як усе, быў жанаты з Фані, якая бачыла ў ім добрага чалавека і любіла за гэта. Герой змяняецца на працягу спектакля — ад перспектывага вынаходніка да амаральнага чалавека, які пойдзе на ўсё дзеля асабістай выгады.

Галіна Анчышкіна сыграла ролі Шэфлера і хірурга. Цэласнасці вобразаў спрыяў незвычайны голас актрысы. Сцэнічны рэжысёр удава дапаўняў характар персанажаў.

Алякс ГВАРДЗІЯН

Сцэна са спектакля «Вырадак».

Нягледзячы на некаторую шаблоннасць вобразаў і пасыл «прыгажосць не выратуе свет», тое, што адбываецца на сцэне, прымушае задумацца пра яшчэ больш важныя праблемы. Невыпадкова ў пачатку спектакля гучаць аўтарскія рэмаркі аб тым, што «Летэ павінен выглядаць нармальна, не трэба яго грыміраваць пад пачвару» і «твары акцёраў пасля аперацыі не змяняюцца». На самай справе Летэ ніколі не быў «вырадакам», магчыма, ён не прыгажун, але ў сапраўдную пачвару галоўнага героя ператварваюць калегі на працы, скванная жонка, грамадства з навязанымі думкамі і старэатыпамі. Ён вінаваты толькі ў тым, што, як і большасць з нас, не супрацьстаяў абязлічванню. А фіналам рэжысёр Віталь Краўчанка нагадвае: там, дзе заканчваецца людзі, застаюцца толькі маскі.

Гардзей ЯГОРАЎ

Гэта маё жыццё

Драматург Марцін МакДонах стварыў п'есу «Калека з вострава Інішман» пра жыццё ірландцаў, але чамусьці яна вельмі блізкая нашаму глядачу. Прачытанне рэжысёра Аляксандра Гарцуева наблізіла далёкі свет. Было прыемна чуць перашэптванні ў зале: «Элін дакладна як мой тата» ці «Кейт хвалюецца, быццам мая бабуля». Людзей чапляе аповед, калі ён чымсьці нагадвае іх жыццё.

Пытанні патрыятызму, эміграцыі, узнятыя ў п'есе ірландскага пісьменніка, вельмі вострыя сёння і для нас.

Сцэна са спектакля «Калека з вострава Інішман».

У спектаклі рэфрэнам гучыць фраза: «Не такая ўжо глуш Ірландыя, калі...» Мы часта гаворым так і пра нашу краіну.

Бліскуча ігралі акцёры. Арцём Курэнё быццам зліўся ў адно з калекам Білі. Памятаю яго ў спектаклі «Кар'ера доктара Рауса», але я ўбачыла зусім іншы вобраз — у акцёра нават твар змяніўся. Сяргей Шымко (Джоні Пустабрэх) бачыцца мне ідэальным камедычным акцёрам. Любая яго рэпліка на сцэне выклікае смех залы. Асабіста мне яго герой быў цікавы як іранічная пародыя на сучаснага журналіста.

Не лічу, што ў гісторыі Білі павінен быць шчаслівы фінал. Так, каханне акрыліла яго, дало яму жыццё «нармальнага» чалавека, але я б зрабіла гісторыю больш рэалістычнай.

Лаліта ЯКУЦІНА

«Зняць маску напускога гонару»

Мюзікл «Утаймаванне свавольніцы» ў тэатры імя Горкага назаўсёды застанеца ў маім сэрцы. Усё проста: гэты спектакль быў першым у маім 17-гадовым жыцці. Першае, на што звярнула ўвагу, — гэта... цені. Яны стварылі неверагодную атмасферу, быццам жылі сваім жыццём. Песні ў спектаклі — асобная гісторыя. Колькі дзён пасля мюзікла ў маёй галаве гучалі гэтыя мелодыі! Але самае важнае — ігра акцёраў. Ніколі не разумела, як можна вывучыць столькі на памяць. Але ад акцёраў патрабавалі не толькі веданне тэксту, галоўнае — душа.

Асабліва зачэпіла ігра Веранікі Пляшкевіч, якая прафесійна перадала сілу асобы і энергетыку сваёй гераіні. Убачыўшы актрысу на сцэне, я зрабіла для сябе нечаканае адкрыццё. Раней бачыла яе ў расійскіх серыялах, а яна, аказваецца, беларуска!

Сцэна з мюзікла «Утаймаванне свавольніцы».

Хацела я і паспрачацца з Шэкспірам. Мне асабіста падабаліся свавольства і цвёрдасць Катарыны. Дагэтуль не разумее, чаму яна скарылася. Мабыць, усё ж такі прыйшла з часоў Шэкспіра.

Аляксандра ШАЦІЛА

Якая яна, ідэальная жанчына? У кожнага чалавека знойдуцца свае словы. Шэкспір жа стварыў пра свой ідэал цэлую п'есу. Свавольную, але пры гэтым цудоўную, граццёзную, абаяльную Катарыну (усе гэтыя эпітэты тычацца і актрысы Веранікі Пляшкевіч) будзь спрабаваць утаймаваць, іншае слова і не знайсці. Нездарма рудая Кэт не аднойчы параўноўваецца з дзікай коткай, якая пагрэзліва шыпіць на ўсіх навокал. Аднак якая ж глыбокая думка выказваецца гераіняй у фінале,

Фота з сайта relax.by

Фота з сайта moltheatre.by

Фота з сайта moltheatre.by

Фота з сайта rushtheatre.by

Фота з сайта rtb.by

першакурснікаў журфака

калі ў яе атрымалася зняць маску напуско-наго гонару, якая хавала жаданне кахан-ня і сямейнага шчасця. А гаворыць яна, што толькі ўтаймаваная жанчына здоль-на ўсё гэта зведаць. Мяне кранулі словы Катарыны.

Гэта найлепшы мюзікл, які я бачыў. Слых радуецца пакладзеным на музыку Аляксеем Ераньковым санетам Шэкспіра, вочы — яркім касцюмам (Н. Гурло, Т. Лісавенка) і вытанчанай харэаграфіі (М. Філатава, Я. Карняг). Як вынік — радуецца душа.

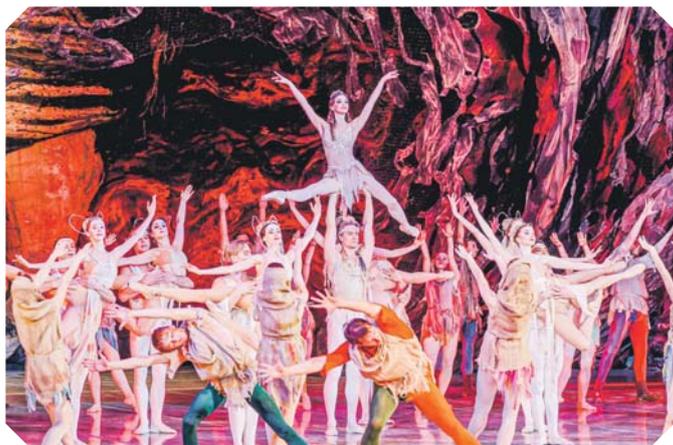
Сяргей СТАРЫЧОНАК

Фінал спектакля — жарснае, палкае каханне. Мне было вельмі радасна за герояў, якія знайшлі свой кавалачак шчасця. У Сяргея Чэкерэса атрымалася перадаць энергію сапраўднага мужчыны. Я яе адчула, седзячы далёка ад сцэны. Вераніка Пляшкевіч шыра перадала ўсе эмоцыі. Яны не выглядаюць штучнымі. Таксама мяне вельмі ўразіў творчы тандэм Валянціны і Аляксея Ераньковых.

Аліна ШЭЛЕГ

Білет на балет

«Карміна Бурана» ў Тэатры оперы і балета — фантастычны спектакль, у якім зачароўвае ўсё: і выкананні, і музыка, і касцюмы, і дэкарацыі, і цудоўная атмасфера. Знаёмая музычная кампазіцыя К. Орфа «О, фартуна» ў выкананні прафесійнага аркестра

Фота БелТА.

Сцэна са спектакля «Карміна Бурана».

гучала так, быццам я ўвогуле ўпершыню ў жыцці пачуў музыку. Канешне, добры спектакль павінен выклікаць эмоцыі ў глядача, але ў выпадку з «Карміна Бурана» мурашкі — гэта найменшае, што давалася адчуць. Ад напружання і эмоцый мяне кідала адначасова і ў гарачку, і ў дрывыкі.

«Карміна Бурана» стала для мяне знакавай падзеяй, бо я ўпершыню пабачыў балет.

Максім ЛЮБАВІЦКІ

Пакінуць след ці натаптаць?

«Кожны чалавек у адказе за тое, што адбываецца пры ім». Гэтыя словы аўтара п'есы «Забіць Герастрата!» Рыгора Горына гучаць лейтматывам спектакля Тэатра-студыі кінаакцёра. Пакінуць свой след у гісторыі важна. Але як ён адб'ецца на жыцці нашчадкаў? Пакінуць след ці натаптаць — выбар за табой.

Аляксандр Кашпераў таленавітай іграй прымусіў не толькі па-сапраўднаму ненавідзець свайго персанажа, але і... спачуваць яму. «Я не раб, я — чалавек», — гэтую рэпліку Герастрат паўтараў на працягу ўсяго спектакля. Яна гучала так пераканаўча, што склалася ўражанне, быццам не толькі ён вінаваты ў яго злычын-ным славалюбстве, а найперш грамадства карыслівых, нахабных людзей, якія дзеля грошай, улады і славы гатовы на ўсё.

Ліза ЧАРНАБАЕВА

Калі-небудзь, а дакладней яшчэ праз 25 стагоддзяў, будзе створаны падобны спектакль ужо пра наш час. Але вобразы людзей не памяняюцца, у кожнай гісторыі будзе свой Герастрат, апантаны ідэяй увекавечыць сваё імя. І сапраўды, цяжка забіць Герастрата: ён дастаткова разумны, каб дэталёва прадумаць план свайго злычынства; дастаткова хітры, каб добра ўладкавацца

Фота з сайта dir.by.

Сцэна са спектакля «Забіць Герастрата!».

нават у турме; дастаткова праніклівы, каб пераманіць на свой бок жыхароў Эфеса. Я заўсёды буду памятаць Герастрата як чалавек несумленнага, які бязглузда выкарыстаў свой востры розум дзеля ганебнай славы.

Ганна МЕЛЯШЧЭНЯ

Вобраз Герастрата не з'яўляецца загадкай, але вось як пражыць сумленнаму чалавеку, які выконвае свой абавязак у грамадстве, што развальваецца? Лёс такога чалавек наймаверна складаны, цяжкі і трагічны. І ў наш час гэтая праблема стаіць надзвычай востра. Суддзя Клеон вельмі спадзяваўся, што з часам імя Герастрата забудзецца. Ён памыляўся. Герастрат быў, ёсць, будзе!

Ліза КАВАЛЕВІЧ

Толькі адзін сумленны чалавек у гэтай гісторыі — Клеон. Ён страчвае важнае ў жыцці: сяброўства, пасаду — страчвае ўсё, але дасягае справядлівасці. Клеон не адзінокі, яго падтрымлівае народ. Тое, што ў спектаклі жыхары горада Эфеса паўстаюць падкрэслена безыменнымі, даказвае, што іх шмат, гэта толькі пачатак шэрага.

Марыя КАЧАТКОВА

Тое, што аб'ядноўвае

У XXI стагоддзі кожны імкнецца да актуальнасці, спрабуе ўвесці яе ў свой прадукт, улесці трендавыя тэмы ў вянok інфармацыі. Спектакль «Мудрамер» у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі пастаўлены па п'есе М. Магуюкоўскага, створанай больш за 30 гадоў таму, таксама стракаціць актуальнымі тэмамі: пандэмія, палітыка, адвечныя праблемы ўзаемаадносін паміж людзьмі. Неверагодна, але кожны інфывападак вельмі гарманічна выглядае на сцэне. Кожная адсылка ўспрымаецца глядачамі як глыток свежага паветра і суправаджаецца шчырым смехам, перашэптваннем і апладысмантамі. Кожны раз на хвалі калектыўнага смеху я адчувала згуртаванасць, быццам усе, хто сядзеў побач, былі мне сябрамі — мастацтва аб'ядноўвае! У наш час асабліва важна ўздымаць надзённыя праблемы — чалавек павінен адчуваць, што яго чуюць, што ён не адзінокі.

Вікторыя КУЗЮРЭНКА

Пасля спектакля я адчувала сябе крыху высмеянай. Спыталася пра гэта ў сяброў, якія таксама прысутнічалі ў тэатры, і даведалася, што такое пачуццё пераследуе не адну мяне. Гэты спектакль паказвае людзей вакол і нас саміх з боку і прымусівае задумацца.

Ірына СЛІЖЭЎСКАЯ

У барацьбе за ўладу людзі часта страчваюць чалавечнасць. Паводзіны гора-бюракратыў з «Мудрамера» наўрад ці можна назваць утрыраванымі. Іх недарэчныя ўдкі ад «мудрамера», эгаізм і неадназначныя стасункі паміж сабой — не рэдкасць і ў наш час. Мне шкада ўсведамляць, што персанажы спектакля практычна спісаны з сапраўдных людзей, для якіх падобныя паводзіны — аграгаты стан. А я веру, што кожны чалавек сам сабе скульптар, сцэнарыст і мастак. Веру, што прагляд гэтай пастаноўкі РТБД можа кожнага прымусіць задумацца. Веру, што свет можа стаць лепшым.

Ганна МЕЛЯШЧЭНЯ

Пасля гэтага спектакля ты выходзіш з тэатра больш моцнай і разумнай, чым была дзве гадзіны таму, бо перад табой толькі што адкрылі праўду жыцця. Напрыклад, такую.

Лепш адзін геній, чым 23 аддзельны. І такі геній знаходзіцца. Ён выглядае сціпла, няўпэўнена, не крыўдуе на тое, што да яго вынаходніцтва, дзеля якога вучоны шмат чым ахвяраваў і на якое патраціў шмат гадоў, стаяцца несур'езна, нават прозвішча яго блытаюць. А прозвішча ў Міколы Рыгоравіча само за сябе гаворыць: Мурашка — гэта значыць маленькі працавіты чалавек, як мураш. Розум і талент мужчыны ўражваюць настолькі, што хтосьці нават сумняваецца ў яго адэкватнасці. Герой павінен быў памерці, каб яго прызналі геніем.

Вераніка РАК

Хоць п'еса насычана мноствам трапных і смелых жартаў, я б назваў яе даволі сумнай. На сцэне было дзве лакацыі — вуліца і кабінет міністра ўзгадненняў Вяршыльы. У вочы адразу кідаецца кантраст паміж пляцоўкамі: вуліца цалкам запоўнена смеццем, кабінет жа выглядае прыгожым і дэкараваным. Увагу прыцягнула і тое, што кожны з герояў п'есы, нягледзячы на свой статус, быў абуты ў брудныя гумовыя боты.

Іван МАЗУРУК

«Мудрамер» — узор сатыры, вострай і дакладнай. Рэжысёр спектакля Аляксандр Гарцуеў па-майстэрску абнавіў савецкую камедыю, увёўшы нашы сучасныя рэаліі, не страціўшы ні аднаго стылета, скіраванага проста ў сэрца. З персанажамі адчуваецца асабліва сувязь! На гэта паўплывала сама будова сцэны: акцёры знаходзяцца ад глядачоў на адлегласці дзвюх выцягнутых рук, актыўна ўзаемадзейнічаюць з імі. Іншым разам нават непасрэдна звяртаюцца да канкрэтнага глядача, што пакідае наймавернае ўражанне!

Варта адзначыць і работу сцэнографіі Юрыя Саламонава. Стварыў чысненкі міністэрскага кабінет, а вакол яго — убранства са смеццям! Як жа тонка!

А якія цудоўныя акцёры! Асабліва Людміла Сідаркевіч. Міміка, жэсты, нізкі, жорсткі голас, калі яе гераіня гаворыць са звычайным чалавекам, і, наадварот, меладычны, калі яна звяртаецца да міністра.

Сяргей СТАРЫЧОНАК

Спектакль зачэпіў мяне сваёй праўдзівасцю (праз разнапланавых герояў аўтары спектакля выкрываюць такія праблемы, як бюракратыя, беспрынцыповасць, абьякавасць, падхалімства), а таксама мілагучнай і прыгожай беларускай мовай, на якой акцёры свабодна размаўлялі. Больш за ўсё мяне ўразіла Таццяна Мархель. Заўсёды, калі яна выходзіць на сцэну, сэрца замірае, і стараешся нават не варушыцца, бо гэта вельмі кранальна, і хочацца прасачыць за кожным яе рухам.

Фота з сайта rushtheatre.by

Сцэна са спектакля «Мудрамер».

Музыкае суправаджэнне, дэкарацыі таксама мяне вельмі ўразілі. Вобразы акцёраў былі старанна прадуманы: прычоскі, адзенне, аксесуары, гаворка, жэсты. Хочацца падзякаваць тэатру за магчымасць атрымаць асалоду ад прагляду. Гэта было неверагодна!

Кацярына ЯНКОЎСКАЯ

Падрыхтавала Таццяна ПРАНОВІЧ

Драма пад попелам

Тэма вайны ў беларускім кіно надзвычай папулярная, але рэжысёр і сцэнарыст Іван Паўлаў разам з суаўтаркай Таццянай Команавай вырашылі пакласці ў аснову сюжэта карціны «Падрыў» перыпетыі не ратных подзвігаў, а пасляваеннага часу. Прэм'ерны паказ фільма, створанага на нацыянальнай кінастудыі, адбыўся ў сталічным кінатэатры «Беларусь» 30 чэрвеня, у пратат стужка выйшла 3 ліпеня.

грандвёзных бітваў у гэтым фільме вы не ўбачыце, асабістая драма герояў — не толькі галоўных, але і другарадных — абавязкова звязана з вайной.

Калі жаданне адказнай і спакойнай Леначкі стаць размініёрам — наўйна, але ўсё ж такі зразумелая ідэя, то дзеянні эмацыянальнай і гарэзлівай Люсі больш падобныя да падлеткавага бунту. Яна нават не хоча апранацца ў спецыяльныя рабочыя касцюм і ўжо шкадуе, што скончыла курсы ды паехала размініраваць далёкую вёску, хоць не так даўно гучней за ўсіх спрачалася з выкладчыкам ва ўніверсітэце, які адгаворыў дзятчынак ад рызыкаўнай задумы. Натуральна, Люся не можа кінучь справу на палове. Сорам перад таварышамі, а таксама закаханасць у камандзіра Ігара Валяр'янавіча,

Не забыліся стваральнікі і пра загадкі і інтрыгу. Так, прыбіральшчыца Поля ўвесь час змагаецца з дзіўнымі прыступамі галаўнога болю, а камандзір Ігар Валяр'янавіч загадкава маўчыць пра сваё мінулае — словам, стрэльбы развешаны. Аднак, як вядома, важна яшчэ і выбраць правільны момант для стрэлаў. І гэта, як здаецца,

усё ж фінальны паварот хутчэй бянтэжыць: «Чаму герой робіць менавіта так, як робіць?» Відаць, тое выклікана жаданнем стваральнікаў зрабіць фільм падобным больш на галівудскі блокбастар, чым на гістарычную драму, жанр якой заўялены ў афішы. У той жа час варта адзначыць, што акцёры сыгралі пераканаўча. Нельга абмінуць увагай і выдатнае музычнае суправаджэнне Уладзіміра Сівіцкага, чые кампазіцыі перадаюць патрэбную атмасферу ў кожнай сцэне.

Нагледзячы на тое, што адна з драматычных стрэльбаў спрацавала не зусім так і не аказала на глядача чаканага эфекту, фільм, безумоўна, заслугоўвае самай пільнай увагі. Прагляд карціны

Прыбіральшчыца Поля ў выкананні Анжалікі Барчан.

Андрэй Сенькін у ролі камандзіра Ігара Валяр'янавіча.

ролю якога выконвае акцёр Андрэй Сенькін, утрымліваюць яе. Камандзір крычыць на ўчарашніх школьнікаў і студэнтаў за парушэнне парадку, перажывае, што хто-небудзь з іх па неасцярожнасці падарвецца на міне. Вяскоўцы ж, якія перажылі вайну, звяртаюцца да Ігара Валяр'янавіча з рознымі просьбамі, спадзяючыся, што ён ім дапаможа. Кожны спрабуе адбіць свой кавалек зямлі, вярнуць сваю маёмасць, выратаваць жывёлу або зарабіць грошай, бо неяк трэба жыць далей.

у творчага калектыву не атрымалася. Склалася ўражанне, нібыта вырашэнне аднаго з ключавых сюжэтных паваротаў папросту прыцягнута за вушы. Атрымалася драма дзеля драмы, дзеля шоку і глядацкіх слёз.

Хоць маленькая дзятчынка, якая сядзела побач у кінатэатры, сапраўды плакала на працягу ўсёй канцоўкі фільма,

Люся (Таццяна Фёдарова) і Леначка (Дар'я Карпячэнкава).

«Падрыў» — цудоўная магчымасць не толькі ўспомніць імёны герояў вайнага і пасляваеннага часу, але і ўласную маладосць — безразважную і наўную.

Валерыя ГАУРУКОВІЧ

Ілюзіён на свежым паветры

Гэтымі днямі ва ўнутраным дворыку Мемарыяльнага музея-майстэрні Заіра Азгура ў Мінску ў рамках праекта #shhh стартвалі сезонныя кінапаказы пад адкрытым небам. Адметнай рысай мерапрыемства, зладжанага пад брэндам **Cinemascope** (тут сэрцы сталічных кінаманаў забыліся часцей), з'яўляецца выкарыстанне навушнікаў, настроеных на адпаведную радыёчастату. Паказы праходзяць на свежым паветры, але ў бясшумным рэжыме — па прычыне аўтакінатэатра.

Чарговы сезон адкрыўся 5 ліпеня паказам дакументальнага фільма «**Daft Punk: Вызвалення**», створанага па заказе канала **BBC** у 2015 годзе. У полі зроку рэжысёра Эрва Мартэн-Дольг'ера, аматара творчасці легендарнага электроннага дуэта, — найважнейшай сторанкі летаніцы экстравагантнага гурта французскага паходжання. Але ва ўмелых руках кінамастаграфіста гісторыя суперспешку музыкантаў ператваралася ва ўражальна маштабны план па захопе свету, галоўнага мэта якога — не ісці на повадзе ў моды, а змяніць моду пад сябе.

Праграма «бясшумнага кіно» працягнулася 8 ліпеня дэманстрацыяй элегантнай анімацыйнай карціны 2010 года «**Ілюзіяніст**». Стужка, зрэжысраваная непараўнальным французскім мультыплікатарам Сільванам Шамэ (вядомым таксама па мультфільме «Трыя з Бельвія»), апавядае гісторыю аднаго пажылога фокусніка, чые рамство ў новую прагматычную эпоху паступова адыходзіць у нібыт. «Ілюзіяніст» — амаль што нямая (чытай: «бясшумная») і ў той жа час вельмі абяляльная карціна аб прыродзе самога кінамастаграфа. Эстафету ў «Ілюзіяніста» прыняў чарговы французскі фільм пад назвай «**Мамант**» (2010) рэжысёраў Бенуа Дэлепіна і Гюстава Керверна. Паводле сюжэта, замкнёны ў сабе працаголік па мянушцы Мамант, які за ўсё жыццё не прапусціў ніводнага рабочага дня, справіўшы шасцідзесяцігоддзе, высвятляе, што шмат гадоў працаваў нелегальна. Ён пускаяцца ў вандружку па былых месцах працы. На галоўных ролях у гэтым трагікамичным роуд-муві задзейнічаны такія мастакоў кіно, як Жэрар Дэпардзьё, Іаланда Маро і Ізабель Аджані.

Следам за «Мамантам» глядачоў чакае бессмяротная класіка. Ужо сёння пад адкрытым небам наведвальнікі музея Азгура змогуць паглядзець «**Выкрадальніка роваараў**» (1948) — італьянскі фільм, які без перабольшання запусціў гісторыю

ўсяго найноўшага кіно. Прайшоўшы выпрабаванне часам, неарэалістычная карціна рэжысёра Віторыа дэ Сіка аб спробах простага рабочага Антонія Рычы наладзіць сваё жыццё ў пасляваенным Рыме па праве ўвайшла ў залаты фонд сусветнага кінамастаграфа, была высока ацэнена знаўцамі.

Тонар працягваць кінастафету выпад дэбютнаму поўнаметражнаму фільму Рамана Паланскі «**Нож у вадзе**» 1962 года. У аснову сюжэта правакацыйнай для свайго часу карціны, знятай польскім рэжысёрам яшчэ да пераезду ў Вялікабрытанію, пакладзена гісторыя Анджэя і Крысціны. Па дарозе на Мазурскія азёры, куды выправіліся на адпачынак, сямейная пара падбірае маладога спадарожніка... Аскетычную прытчу аб зайздрасці і рэўнасці з залатога фонду ўжо польскай сінематэкі можна будзе паглядзець 19 ліпеня.

Далей, 22 чысла, арганізатары мерапрыемства ў музеі Азгура «пададуць» глядачам экскантэрны камедыю «**Кулі над Бравдзем**» (1994) за аўтарствам, бадай, аднаго з найбольш харызматычных комікаў ад свету кіно Вудзі Алена. Малады драматург з Нью-Ёрка 1920-х вымушана заклучае здзелку з гангстэрам, які абавязваецца спансараваць дэбютную пастаноўку пачаткоўца, але наўзямем чакае, што яго палюбоўніца сыграе галоўную ролю. У цітрах фігуруюць імёны Джона К'юсака, Чэза Пальмінтэры і Джэка Уордэна.

Праграма «бясшумнага кіно» працягнецца класічным трылерам Альфрэда Хічкока «**Непрыемнасці ў Гары**» 1955 года, які пакажуць наведвальнікам музея-майстэрні 26 ліпеня. З лёгкасцю і нязмушанасцю, уласцівым сапраўдному майстру, Хічкок ператварае напружаны дэтэктыў аб выпадкова знойдзеным у лесе трупе — у фарс. Жыхары суседняга пасёлка, якія знайшлі цела, прыходзяць да высновы, што ўсе яны могуць быць абвінавачаны ў забойстве і што ў кожнага з іх былі свае прычыны («непрыемнасці») пазбягання ад Гары.

Завяршыцца ліпенская афіша праекта #shhh паказам 29 чысла французскай стужкі «**400 удараў**», пастаўленай Франсуа Труфу ў 1959 годзе. Распаўсюішы (разам з некаторымі іншымі фільмамі) французскую новую хвалю, увасобленая на экране гісторыя «цяжкага» падлетка Антуана Дуанэля, які ўцякае з калоніі для непаўналетніх, каб пабачыць мора, стала вызначальнай не толькі для нацыянальнага кінамастаграфа Францыі, але і для ўсяго сусветнага кіно.

Мікіта ШЧАРБАКОВ

У Рэспубліцы Беларусь шырока адзначаецца 140-годдзе з дня нараджэння Народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. У юбілейным годзе музей песняра з'яўляецца ініцыятарам і арганізатарам шматлікіх культурных мерапрыемстваў — выставак, прэзентацый, конкурсаў, фестываляў, канферэнцый.

і на адной назе прыскакаў дахаты. Маці вельмі перажывала — пагражала ампутацыяй нагі. Але ўсё абыйшлося, толькі ішць тымднёў яму давялося праляжаць у ложку. Маці выхадзіла свайго неўтаймаванага сына».

Школьныя сябры Юркі ўспаміналі аб ім як аб верным і надзейным таварышы, чутым і добразычлівым юнаку.

неадкладна вярнуўся ў сваю частку, але здзейсніць гэта было немагчыма. Днём 24 чэрвеня ён зноў ідзе ў камендатуру. З гэтага часу Юрка назаўсёды развітваецца са сваёй сям'ёй.

Міхась Міцкевіч успамінаў: «Пачаліся спаборніцтвы. Я штодня наведваў стэнд, з захапленнем назіраў, як у пыл разлятаюцца талерачкі пры кожным

облегчэнню вздохнет, и на земле снова зашумит мирная созидательная жизнь. Перед Красной Армией, рядовым бойцом которой являешься ты, милый сын мой Юрка, преклонится всё человечество, весь прогрессивный мир, ибо она совершает и совершит величайший подвиг. Для меня же огромным моральным удовлетворением будет служить сознание

У памяць сына класіка

Значнай падзеяй у Год гістарычнай памяці стала адкрыццё памятнага знака ў гонар сярэдняга сына класіка беларускай літаратуры Георгія (Юрыя) Канстанцінавіча Міцкевіча, жыццё якога адабрала вайна. Сымвалічна, што адкрыццё дошкі адбылося 22 чэрвеня 2022 года на Вайсковых могілках горада Мінска каля помніка Якубу Коласу і яго жонцы Марыі Дзмітрыеўне Міцкевіч. Ва ўрачыстай цырымоніі прынялі ўдзел скульптар Максім Пятруль, архітэктар Галіна Левіна, унучкі Якуба Коласа Марыя і Вера Міцкевіч, паэт Яўген Хвалей, прадстаўнікі навуковай і творчай інтэлігенцыі.

Вялікая Айчынная вайна прынесла значныя страты і разбурэнні беларускай зямлі. Трагічная старонка гісторыі, якая адбылася вострым болем у сэрцах многіх, закранула і сям'ю Народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Сярэдні сын песняра праляў без весткі ў першыя месяцы ваеннага ліхалецця.

Георгій Канстанцінавіч Міцкевіч нарадзіўся ў Пярмі ў 1917 годзе. У Слудскай царкве яго ахрысцілі Георгіем, але родныя называлі Юркам. Па прыездзе сям'і Якуба Коласа на Беларусь у 1921 годзе Юрый вучыцца ў розных школах горада Мінска. Міхась Міцкевіч, малодшы брат Юрыя, успамінаў: «Для маці прыбавілася работы і ў бацькоўскім камітэце школы, дзе вучыўся Юрка. За ім трэба было глядзець і глядзець. Раішчы, гарачы хлопец быў гатовы на выкананне розных «подвігаў». Ранні вясною ён выбіраўся з пакоя на халодную веранду і на лісце фанеры пакідаў аднаведныя даты сваіх учынкаў. Незалежна ад надвор'я перад першым днём мая ён адважаўся выкунацца ў халодных водах Свіслачы. Аднойчы пахваліўся перад сваімі сябрамі, што можа спрыгнуць з маста, які пралягаў ад электрастанцыі Эльвода, як яго называлі, у парк Профінтэрн. Паспрачаліся, і ён прынуў, але не разлічыў, што там мелкавата, а на дне Свіслачы ляжаць каменны. Рассадзіў калена

Юрый Міцкевіч. Мінск, 1940 г.

«Сціплы быў хлопец Юрка. Фізічна развіты і часам задзірысты. У Мінску сярод нас, хлопцаў, была складаная сітуацыя. Напрыклад, мы не мелі права хадзіць далей цяперашняга моста (праз Свіслач). Юрку вельмі доўга не прымаў гэты раён, дзе насялілася Коласава сям'я. Там заводзіліся вялікія бойкі. І яго сталі паважаць толькі за тое, што ён не ўступаў забіякам...»

Што было характэрна ў Юркі? Ён ніколі не дазваляў, калі мы хадзілі на якую-небудзь другую вуліцу, каб гаварылі, што ён сын Коласа. Не афішавалі гэта... Не любіў надману. Мусіць, так было заведзена ў доме Коласа... У ім былі закладзены справядлівыя, сумленныя адносіны да людзей і ўсяго навакольнага. І гэта паўплывала і на нас, яго сяброў», — успамінаў аднакласнік Юрыя Ігар Рыдзеўскі.

У 1935 годзе Юрый Міцкевіч паступае на геалага-геаграфічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Праз некаторы час факультэт быў ператвораны ў геаграфічны, які ён і скончыў у 1940 годзе. Пасля заканчэння БДУ Юрку разам з іншымі выпускнікамі ўніверсітэта прызвалі на вайсковую службу ў 62-гі артылерыйскі полк 8-й стралковай дывізіі. Частку размяшчалася ў невялікім мястэчку Ставіскі на Беласточчыне, на самай мякы з акупаванай немцамі Польшчы.

У чэрвені 1941 года (менш за тыдзень да вайны) у Мінску пачаліся рэспубліканскія спаборніцтвы па стэндавай стральбе. У іх сярод іншых прымала ўдзел і каманда стралкоў Заходняй ваеннай акругі. У склад каманды ўваходзіў і яфрэйтар Ю. К. Міцкевіч. Спаборніцтвы па стэндавай стральбе ішлі паспяхова, але раптам выбухнула вайна. 22 і 23 чэрвеня вайсковая камендатура патрабавала, каб Юрый Міцкевіч

трапным выстрале. Там жа зробіў некалькі фотаздымкаў апаратам, які табе падараваў бацька, што набавіў у Парыжы ў час камандзіроўкі на антыфашысцкі з'езд пісьменнікаў. Цудам захаваўся ў мяне гэтыя апошнія фатаграфіі з табою... На іх адлюстравана твая постаць, постаць стройнага юнака. Ты быў у камандзе самым малодшым па званні — яфрэйтар...»

Напад немцаў на нашу краіну вымусіў заўчасна закончыць спаборніцтвы, табе трэба было 24-га з'явіцца ў камендатуру к дзювом гадзіна. У мяне і цяпер перад вачыма падзеі таго дня. Перад адыходам у камендатуру ты сядзеў каля паветкі на колах задумлены-задумлены. У мяне быў кулёк цукерак, да якіх мы абодва былі ахвочыя, мы іх з табою прыкончылі... Ты тады сказаў мне: «Міхась, захавай мае стрэльбы. Скончыцца вайна, будзем разам хадзіць на палванне». Стрэльбы я захаваў, а ты не вярнуўся...»

Лісты Юрыя Міцкевіча з фронту былі напоўнены хваляваннямі і перажываннямі за сваіх родных. «Дарагая мама! Пішу вам у Ташкенце другое пісьмо. Сёння з вялікай радасцю атрымаў паштоўку ад Міхася. Пакуль атрымаеце гэтае пісьмо, я думаю, што вы добра ўладкуецеся на новым месцы.

Юрый Міцкевіч на ганку даваеннага дома Якуба Коласа. Мінск, 1937—1938 гг.

У першым пісьме вам пісаў пра тое, як я трапіў у новую для мяне частку...»

Мама! Напішы, як тваё здароўе, бацькі, Даніка і Міхася? Як вы ўладкаваліся на новым месцы? Хто ў Ташкенце з нашых знаёмых? Цяжка, праўда, мяняць умовы клімату і жыцця і выязджаць з роднага месца. Але я ўпэўнены, што хутка разаб'ем пракляты фашызм, і вы зможаце вярнуцца на месца. Тое, што ў нас згарэла, гэта глупства. Вайна закончыцца, і хутка прыдзецца ўсё неабходнае... Асабіста я адчуваю сябе выдатна. За час вайны, як ні дзіўна, значна паправіўся». 30 верасня 1941 года Юрка адправіў свой апошні ліст. З гэтага дня вестак аб сыне бацькі не мелі.

Страціўшы надзею атрымаць пісьмо ад сына, 28 лістапада 1942 года Якуб Колас звяртаецца да яго па радыё: «Прыдэт светлы дзень нашай перабы. И мир

того, что в этом подвиге есть и твоё усилие, и твоё дело. Пользуясь своим пребыванием в Москве, обращаю к тебе эти слова. Если ты услышишь мой голос, отзовись, дорогой Юрка, хотя бы несколькими строками...»

Якуб Колас пісаў лісты ў розныя інстанцыі, сваім сябрам і знаёмым з надзеяй атрымаць хаця б нейкую вестачку ад сына. Невыпадкова, што памятны знак у гонар Юрыя Міцкевіча зроблены ў выглядзе абгарэлага ліста, на якім радкі напісаныя як бы рукою Якуба Коласа. Почыркі і сапраўды падобныя на коласаўскія, бо ўзнавілі яго па рукапісах паэта, якія беражліва захоўваюцца ў фондах музея песняра. Аўтар мастацкага рашэння дошкі — таленавіты беларускі скульптар, член Беларускага Саюза мастакоў Максім Пятруль. Яго работы добра вядомыя жыхарам сталіцы, бо ўпрыгожваюць чатыры станцыі мінскага метро — «Грушаўку», «Малінаўку», «Плошча Францішка Багушэвіча» і «Юбілейную плошчу». Максім Пятруль таксама з'яўляецца аўтарам многіх скульптурных кампазіцый у Мінску, такіх як «Разбіты агмень» — мемарыял у памяць Мінскага гета, створаны ў 2008 годзе сумесна з архітэктарам Леанідам Левіным, фантан «Перамога» ў сталічным парку Перамогі,

Скульптар Максім Пятруль каля дошкі ў гонар Юрыя Міцкевіча.

скульптура «Папараць кветка» ў парку 900-годдзя Мінска. У творчай скарбонцы скульптара — шэраг работ, усталяваных як на тэрыторыі Беларусі, так і за яе межамі — у Кітаі і Швейцарыі.

Цяпер Юрыя Міцкевіча, які можна змагаўся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, можна ўздаць не толькі на тэрыторыі мемарыяльнай сядзібы Якуба Коласа, дзе сам паэт у далёкім 1947 годзе пасадзіў дуб у гонар свайго сына, калі надзея на яго вяртанне поўнаасцю знікла, але і на Вайсковых могілках горада Мінска, дзе, дзякуючы памятнаму знаку, злучылася цяпер ужо ўся сям'я класіка беларускай літаратуры.

Васіліна МІЦКЕВІЧ,
галоўны захавальнік фондаў
Дзяржаўнага літаратурна-
мемарыяльнага музея Якуба Коласа
Фота даслана аўтарам

Простыя рэчы

Parva domus — magna quies

Арцём Кавалеўскі — даследчык праблем інтэрпрэтацыі і аналізу сучаснай паэзіі, больш дзесяцігоддзя таму працаваў рэдактарам аддзела мастацкай літаратуры ў часопісе «Бязрозка», рэдактарам аддзела крытыкі ў часопісе «Маладоць», а цяпер — выкладчык на журфаку БДУ, супрацоўнік кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі. Выглядае ён не зусім тыпова для выкладчыка: знешнасць яго і адзенне хутчэй нагадваюць прадстаўніка багемных творчых тусовак. Падчас заняткаў — ці лекцыйных, ці практычных — лектар не павучае, не спрабуе давесці навуковыя ісціны праз дыдактыку альбо простае завучванне, а размаўляе са студэнтамі на роўных, мімаходам распавядаючы гісторыі з уласнай біяграфіі ці з жыцця сяброў, чытае вершы. Яго метадыка скіравана на тое, каб стымуляваць у студэнтаў творчыя задаткі, спыраючы развіццю мастацкіх здольнасцей, выпрацаваць звычку думаць не шаблонна, не тыпова. Многія калегі па пярэя памятаюць Арцёма, калі малады паэт наведваў пасаджэнні суполкі літаратараў-пачаткоўцаў «Першацвет». За час, які мінуў з той пары, вядома ж, ён пасталеў, дасягнуў немалых поспехаў у творчасці і прафесійнай дзейнасці, але мала змяніўся ўнутрана: гэта такі ж узнёсла настроены рамантык, які можа гадзінамі распавядаць пра рэчы, што іншы і не заўважыў бы, а ў яго памяці яны пакінулі значны след. Такім ён і паўстае перад суразмоўцам — нібы жывы музей успамінаў, цікавых гісторыяў, нечаканых асацыяцый. Сённяшні расповед — пра экспанаты з яго ўласных шматлікіх калекцый.

здавалася б, па аднолькавай штампавай форме... Але ідэнтычных бутэлек не знойдзеш, хоць у чымсьці яны абавязкова будуць адрознівацца. Люблю прыгожа іх афармляць: складаю туды каменчыкі, асабліва прыгожа глядзіцца бурштын. Часам наліваю ў празрыстыя незвычайнага колеру вадкасці для прыгажосці. Змяшчаю ў бутэлеккі і птушыныя перкі.

Каменчыкі я прывозіў з Балтыйскага мора, назбіраў іх у Вентспілсе. Складзены яны ў акварыум. Акрамя камянеў, там змешчаны і партрэт Івана Буніна, дзе напісана «Ното Scribens», што значыць «чалавек пішучы». А яшчэ там ляжыць белецькі фрагмент косткі...

Збіраю я і шалікі, прычым не раблю паміж імі розніцы, мужчынскія яны ці жаночыя, даспадобы і ў кветачкі, і з матылькамі, калі падабаецца матэрыял, з якога яны зроблены. Шалік — абавязковы элемент майго гардэрбу, заста іміджу, як, дарэчы, і цёмныя акуллары. Акуллары ў мяне шмат: некалькі дзясяткаў. Нашу іх для зручнасці.

З незвычайнага ў мяне ёсць паштоўніца — спецыяльны посуд для яек, прыгатаваных па рэцэпце пашот,

а таксама прыстасаванні для звычайных яек. Маю іх шмат.

Збіраю і алоўкі: вельмі падабаецца тое, што іх можна вастрэць. Шмат у мяне асадак. Прычым толькі паркераўскія. Бо перадусім цягну якасць. Першую з іх мне падарыў бацька амаль трыццаць гадоў таму...

А вось рамантычная гісторыя аб прадмеце, якога няма ў маёй калекцыі, але які запомніўся. Калісьці даўно недалёка ад Траецкага прадмесця месціліся старыя гаражы. Там была адмысловая «творчая» лаўка, якая заўжды перамяшчалася: то налева, то направа, бо непадалёк красавалі жывапісныя пагорак. Магчыма, у добрае надвор'е закаханыя на ёй любаваліся краевідам, а калі пачынаўся дождж, прыемна было пагутарыць з сябрам дзе-небудзь пад шатамі дрэў ці пад дахам... Калісьці пісаў пра тую лаўку ў сваім «ЖЖ». Калі на тым месцы пачалося будаўніцтва, легендарная лаўка знікла...

Адзін з самых незвычайных прадметаў у маім доме — ракавінка прудавіка, знойдзеная на Браслаўскіх азёрах. Але насамрэч у мяне ўсё незвычайнае. Так, у маёй кватэры белая падлога і на ёй — чорны дыван. Усе жырэнды на столах — чорныя. Як можна не любіць белы і чорны колеры? Не лічу, што белы колер сімвалізуе чыстатлівасць, а чорны — жалобу. Мне яны проста падабаюцца. Калі хтосьці не ўмее падбіраць і спалучаць колеры, хай вучыцца ў прыроды: яна ніколі не падмане. Варта паглядзець на птушак, матылькоў: якія яны прыгожыя!..

Некаторыя кажуць, што мая кватэра — сапраўдны музей, з чым я не пагаджаюся: нягледзячы на тое, што многае ў ёй быццам для прыгажосці, але яно і для таго, каб карыстацца. Гэта — маё жыццё, мае рэчы... *Parva domus — magna quies*, што значыць «маленькае жытло — вялікі спакой».

Запісала Таша ШПАКОЎСКАЯ

звартная сувязь

Міс Марпл дзеліцца досведам

Ундзелью і чацвер на канале «Культура» Беларускага радыё ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпінскага «Развагі пра літаратуру». Радыёверсія гэтых перадачы «Суразмоўцы» гэтага пісьменніка, якая гучыць на «Культуры» ў нядзелю і сераду, прапануе сустрэчу з маладой паэткай Алёнай Папко.

У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» выходзяць праекты «Адным штырчком» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял», дзе гучыць дэтэктыў Агаты Крысці «Расследуй міс Марпл».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе працяг рамана Чынгіза Айтматава «Бурныя паўстанак» у перакладзе на беларускую мову Міхася Стральцова. У «Радыёбібліятэцы» агуваецца рамана Уладзіміра Багамолава «У жніўні сорак чацвёртага». У праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вярчэнні эфіры выхадных слухачоў чакаюць апавяданні. Публіцыстычныя суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

Для аматараў паэзіі ў суботу і нядзелю ў праекце «Прачулым радком» прагучаць санеты Фёдара Ястрэба.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у выхадных складаць дзве часткі радыёверсіі спектакля Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра «Іспанцы» па матывах аднайменнай трагедыі Міхаіла Лермантава.

Юным прыхільнікам мастацкага вярчэння канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы ў праекце «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» старонкі твора Галіны Пшонік «Нявеста для Базыля». У суботу ў перадачы «Дзіцячы радыётэатр» прагучаць казкі «Як пеўнік трапіў на дах», «Зелянушка і Кракатушка», у нядзелю — радыёпастануюкі «Вова, каструлька і дзядуля» Якава Дулаганскага, «Церам-церамок» паводле Самуіла Маршака. Штовечар у 21.00 для маленькіх гучыць «Вячэрняя казка».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radio-kultura.by і ў сацыяльных сетках.

17 ліпеня — 80-гадовы юбілей адзначае Любоў Турбіна (1942), паэтэса, літаратуразнаўца, перакладчыца.

20 ліпеня — 80-гадовы юбілей святкуе Сяргей Давідовіч (1942), паэт, мастак-жывапісец.

20 ліпеня — 100 гадоў з дня нараджэння Георгія Волкава (1922—2000), беларускага акцёра, рэжысёра, педагога, народнага артыста БССР.

20 ліпеня — 90 гадоў з дня нараджэння Леаніда Мартынюка (1932—2013), беларускага кінарэжысёра, кінасцэнарыста, журналіста.

22 ліпеня — 95 гадоў з дня нараджэння Леаніда Быкава (1927—2004), беларускага мастака тэатра.

22 ліпеня — 75-годдзе адзначае Барыс Кірыяў (1947), беларускі харавы дырыжор, заслужаны артыст БССР.

22 ліпеня — 90 гадоў з дня нараджэння Леаніда Яўменава (1932—2019), беларускага паэта, філосафа.

22 ліпеня — 80-гадовы юбілей святкуе Тамара Гаробчанка (1942), беларускі тэатразнаўца, мастацтвазнаўца.

22 ліпеня — 75-годдзе адзначае Ігар Тапілін (1947), беларускі мастак-пастаноўшчык, жывапісец.

22 ліпеня — 60-гадовы юбілей святкуюць Анатоль і Васіль Дзёбішы (1962), беларускія паэты.

23 ліпеня — 75-годдзе адзначае Надзея Грыцук (1947), беларускі народны майстар у галіне мастацкага ткацтва.

Календар падрыхтаваны
БДАМЛІМ

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Віцебскае абласное аддзяленне СПБ смуткуюць з прычыны смерці пісьменніцы Святланы Віктараўны ГАРБАЧОВАЙ (Святланы Якубоўскай) і выказваюць глыбокія спачуванні яе родным і блізкім.

Выходзіць з 1932 года

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таша Арлова
Алесь Бадак
Дзясні Барсук
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў
Вольга Далдзімава
Жана Запарыка
Анатоль Казлоў
Дзясні Крайдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Віцаслаў Нікіфарыў
Мікалай Чарнін
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісны індекс:
63856 — індывідуальныя льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друк 14.07.2022 у 11.00
Ум. друку: арк. 3,72
Наклад — 781

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1600
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэдакуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннем аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

